

ДЕНИС ГЕВКО

Поточище

3

БУВАЛЬЩИНИ НАШОГО СЕЛА

В-во "Поточище"

Торонто 1975

ДЕНИС ГЕВКО

Поточище

3

БУВАЛЬЩИНИ НАШОГО СЕЛА

diasporiana.org.ua

В-во "Поточище"

Торонто 1975

POTOCHYSHCHE

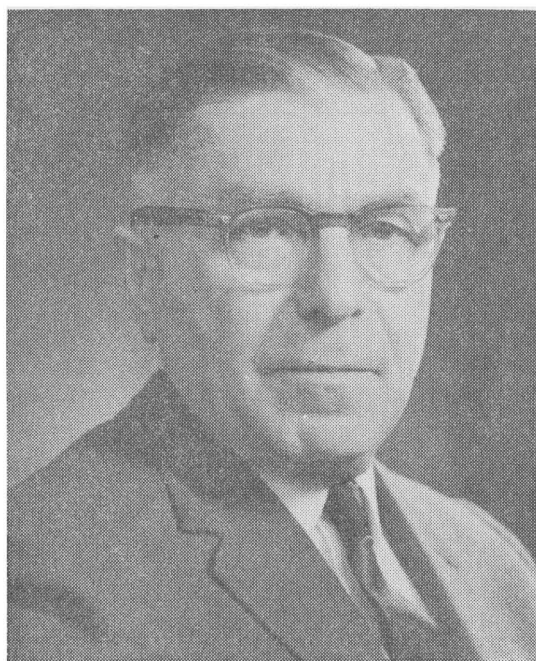
**FROM
THE DISTANT AND RECENT
PAST OF OUR VILLAGE**

Published by "Potochyshche"

Printed by:

Kiev Printers Ltd., 860 Richmond St. W., Toronto, Ont. M6J 1C9 363-7839

*Сельганам поза межами Батьківщини
присвяжую.*

АВТОР

В С Т У П

Жменька відомостей про бувальщину села Потогища, городенкиського повіту, тепер району, Івано-Франківської області в Західній Україні, не являється моїми споминами. Щоправда тут і там у цій бувальщині проблискують, можливо, і мої спомини. Однак цілість змісту торкається сірої давнини села, в котрому я провів доволі багато часу ще за моїх гімназійних часів до Першої Світової Війни. Потогище зацікавило мене доказовою об'єктивністю і бажанням розв'язки цілої низки даних, пов'язаних з його колишністю. У той час у здійсненні моїх задумів помагав мені мій гімназійний товариш Роман Макогонський, син місцевого пароха й декана. Але досвід виявив, що це діло вимагає довгого періоду часу. Згодом пощастило мені взителювати і виконувати обов'язки директора школи в Потогищі. Надійшла, отже, можливість безупинних і наполегливих заходів для розвідувань з різних джерел про наше село. Як переведено мене з Потогища на становище окружного інспектора шкіл, дальші досліджування припинилися.

Матеріали про село Потогище обосновані на переказах найстарших у селі селян у 1923 р., церковній і шкільній хроніках, знахідках, розкопках здогадних історичних об'єктів, розшифрованих написах на змиршавілих плитах, хрестах, пам'ятниках на старому цвинтарі, залишках поселенецьких руїн тощо.

Після Другої Світової Війни 1948 р. емігрант з Потогища бл. п. Стефан Ємзук-Скадок із Судбурів звернувся до мене написати книжку про давноминуле Потогища на основі зібраних відомостей і моїх дослідів. Просив написати примітивною мовою і приступним стилем для малописьменних перших емігрантів — потогищан, яким тільки дещо залишилося в пам'яті про рідне село, для тих, що виємігрували з батьками ще дітьми і для народжених уже на нових поселеннях поза Потогищем з батьків потогищан. Так я й зробив. Тому ця книжка не претендує на «літературну полицю».

Сталося, що Стефан Ємзук-Скадок передчасно помер, а виданням цієї книжки теперішні потогищани дотепер не поцікавилися. І напевно ця книжка не появилася б, якби відомий з палкої любови до свого села Потогища п. Іван Гуменюк не взяв цю справу в свої руки.

А в т о р

Іван Гуменюк
(світлина з молодих літ)

Хто такий п. Іван Гуменюк? Це один із сьоме-ро дітей незаможних родичів на малому господарстві з дев'ять і пів морга поля в Поточищі. Мала хатина ледве вмщувала дев'ятеро осіб, а нестатки визирали з усіх кутків. Треба було годувати й одягати всю сім'ю, а вистачальних прибутків і рук до праці не було аж до підросту дітей. Родичі обганяли недостаток як могли, особливо на провесні чи на переднівку, коли до першого снопа було ще далеко. Чим більше дітей доростало, тим більше кращало життя для сім'ї, бо старшим дітям щастила зарібщина в багатших селян сільсько-господарською працею. В такий спосіб давав собі раду й Іван.

У той час місцева вселюдна школа за директора Саковського, опісля Підлеснюка навчала тіль-

ки читати, писати і рахувати. Діти сім'ї Гуменюків не задовільнялися таким початковим знанням і самотужки доповняли освіту. Іван з юнацьких літ був уже помітною особою в селі. За його прикладну працьовитість, поведінку, уважність до старших і молодших і делікатність, Івана всі любили, шанували і брали за приклад. Його особа мала великий корисний вплив не тільки на молодших, але і його ровесників та старших. Ця впливовість посилилася, коли він став бувальцем місцевої читальні Просвіти і членом читальняного хору під керівництвом дяка Вербицького.

Але кметливий п. Іван Гуменюк перед своєю повнолітністю зрозумів, що йому не всміхається гараздкування в селі на малошчо більшій від одноморгової господарки, якщо розділити дев'ять і пів морга землі на сьомеро дітей. Майбутня невідрадність і безнадійність покращання своєї долі спонукали п. Івана Гуменюка піти слідом перших поточищан-емігрантів, які 1900 р. виемігрували до Канади. В 1906 р. 23 березня він виїхав до Канади і поселився на працю у Вест Форт Вілліям, тепер Тандер Бей, а по одруженні осів з дружиною в Форт Вілліям, куди в 1908 р. прибув до них молодший брат Івана Теодор.

Після приїзду до Канади, крім важкої праці, Іван Гуменюк завзято працює над здійсненням своєю мети — підвищення своєї освіти, а одночасно поринає в громадсько-культурній праці. Він стає членом основником читальні Просвіти Вест Форт Вілліям і довголітнім її головою. При цій читальні організує Рідну Школу, Драмгурток і хор та активно дбає про їхній ріст. Згодом приймає участь в організованні церковної громади і входить у склад Будівельного Комітету будови україн-

ської церкви, а також виконує обов'язки скарбника Відділу Українського Червоного Хреста.

До Торонта Іван Гуменюк переселюється у 1924 р. і сейчас включається в громадську працю. Він безперерійно працює над придбанням Українського Народного Дому, з вибору працює безінтересовно скарбником Комітету Українців Східньої Канади в Торонті, 1927 р. засновує крамницю споживчих товарів у Західньому Торонті та стає її керівником, а від 1929 до 1938 р. спільником і продовж 9 років директором української молочарні Роджерс Дейрі. Під час навантаження цими обов'язками був завжди діяльним і замітним працівником у громадсько-культурному й церковному житті. Крім цього, він був довголітнім членом Управи Української Православної Громади св. Володимира та її головою в 1950 р., членом Комітету будови катедри св. Володимира, головою Т-ва Українських Самостійників у Торонті, головою Комітету Допомоги Скитальцям, придбавши 30,000 дол. пожертв. У продовженні діяльності п. Іван Гуменюк очолював Комітет Сприяння УНР в Торонті і Дирекцію Інституту св. Володимира в Торонті.

Згадане на цих сторінках не дає повністю його біографічної картини, бо є прямо неможливістю передати тут всебічну громадську й культурно-освітню діяльність п. Івана Гуменюка, а крім того його непомірно щедрю жертвенність на добродійні цілі. Довголітня багатовидатна, багатознаменна громадська діяльність і безмірна жертвенність поруч багатоприкетникового і честилюбного характеру, Вельмишановному Панові Іванові Гуменюкові незаперечно належить титул заслуженого ДОБРОДІЯ.

Денис Гевко

**
*

Я залюбки ставав до балачки з мешканцями Поточища, бо завжди було про що говорити. До того я знав усіх дуже добре, знав “що кому бо-
лить”. Мені однаково було: багач він, чи бідний, старший, чи молодший. Кожного сердечно вітав, усіх уважно вислухував, дораджував як міг. Так було при всякій нагоді. В той спосіб ми себе взаїм-
но пізнавали, пізнавав я докладніше поточищан, а з ними й минувшину села Поточища.

Правду кажучи, не всі цікавилися минувши-
ною свого села, але майже кожний старший віком знав, що теперішнє село Поточище “примандрува-
ло” з-над самого Дністра.

Старі поточищани знали, може, дещо більше з історії свого селища, але вони через свою ста-
рість або не дуже вміло, або дуже мало переказу-
вали минувшину. До того їх, тих найстарших, бу-
ло дуже мало за моїх часів.

Найстарший віком у мій час у селі був дев'ят-
десятькількалітній батько Петра Хруніка, що жив на ґрунті побіч ґрунту Альбертової, у вулиці, яка напроти Тацюкових забудовань, зглядно їх зятя Івана Миленького кузні, наvertsала від головної вулиці вбік. Він був середнього росту, трохи згорб-
лений, круглолиций, з довгим сивим чупром, під-
тятим над чолом аж поза вуха, і спадаючим ку-
черями на потилицю волоссям. Його мало помор-
щеному і досить свіжому обличчі надавав повагу неплеканий і на боки сивими жмутками звисаю-

чий сивий козацький вус. Поза ворота подвір'я він уже не виходив, бо не ставало сили.

Трохи молодшим від Хруніка був батько Петра Федака, Гаврілком званий, що жив на ґрунті біля громадського уряду, майже поруч з приходством. Але старий Федак, хоч згорблений, виходив ще з дому до сусідів і до церкви. Він був навіть старшим братом у церкві та мав там деякі функції в неділі й свята. З дому не виходив без кожуха навіть уліті, а в дуже гарячі жнивові дні вдягав кштар.

Третім з тих старших поточищан був Петро Зонеман, званий Зольман, сусід Винницького і Насті Гарасим, при самому гостинці. Він був малий і сухенький як трісочка, а до Хруніка й Федака подібний однаково підтятим сивим чупром і старомодними чоботами, з заковченими до половини жовтим личком халявами.

Найбільше переказів про давнину Поточища знав поточиський дяк Василь Левкович. Він завжди мав нагоду наслухатись різних оповідань при таких "оказіях", як хрищення, весілля, похорони, поминки, іменини і т. д., які завжди відбувалися за участю дяка. Левкович мав можливість довідатися багато від тих, яких я вже не застав живими в селі. Він був місцевий і тому багато відомостей про минуле села Поточища я завдячую йому. При цьому треба завважити, що Левковича оповідання були прозорі, а не мрячні, як, приміром, Хруніка, Федака чи Зонемана.

Цих останніх, а особливо старенького Хруніка, треба було часто наvertати до питання, а то відбігали від теми і манівцями розповідали про давні ціни бичків, своїх ровесників і т. д. Ці старики були найбільш говірливі в гарні, теплі, літні

дні. Але як закудкудакала курка в шопі або в столі, або заціпкали сполошені курята в лопухах, уривали безцеремонно своє оповідання, тупцюючи по-старечому в ту сторону. А повернувшись, зачинали оповідати різні історійки, пригоди з ласичкою й курятками або інші випадки в господарстві.

Від цих і інших односельчан зібрав я небагато матеріялу про минувшину села Поточища і жменьку тут наводжу. Зрозуміло, що матеріялу цього замало для всебічного зображення минувшини Поточища. Але вже на основі його можна накреслити загальний нарис з бувальщини села бодай в приближенні.

**
*

Оповідали мені, що перше селище не називалося Поточище. Воно було колись аж біля Великого Перевозу, на правому березі Дністра, напроти нинішнього присілка Підчерча. Тут був одинокий догідний перевіз на шляху, який вдавні сполучував у цього місці Покуття з Поділлям. Влітку переїздили тут фіри Дністер навіть з набором убрід. За цим твердженням промовляють різні знахідки в тому місці в виді череп'яного посуду, людських черепів і костей, різних домашніх предметів та інше. Оселя ця була маленька, окружена лісом, з якого залишилася досі лише мала частина звана Липником. Мешканці цієї оселі займалися переважно рибальством.

Це маленьке сільце при самому перевозі з невідомих причин, може через часті ворожі напади, пересувалося від того Великого Перевозу вгору потоку, що й тепер перепливає вздовж села і впливає до Дністра саме біля броду на Великому Пе-

ревозі. Згодом оселя та посувалася вздовж цього потоку вгору аж на П'ятничинські поля. Їх називали П'ятничинськими тому, що першим мешканцем на цих полях мав бути якийсь П'ятничинський.

Парохіяльна і шкільна хроніки теперішнього Поточища згадують, чи згадували, про селище на полях П'ятничинського і називають його "П'ятничини". І ці П'ятничини не були великим селищем. Воно могло мати жилища по обох боках П'ятничинського ярка і поширюватися не в сторону Громового мосту, а в протилежну сторону, то є до потоку і в догідні місця над самим потоком.

Крім дрібних знахідок, на П'ятничинах відкрито місце виложене великими кам'яними плитами, яких величина кожної доходила до чотирьох квадратних метрів. Таких кілька плит привіз з великим трудом на своє господарство Іван Притуляк. Треба, отже, догадуватися, що тими червоними, осадового походження, кам'яними плитами була вимощена П'ятничинська святиня й її оточуюча площа. Це тим більше вірогідне, що п'ятничинська земля була постійно закріплена за церквою, а останніми роками належала С. С. Василянкам, що жили в Поточищі.

Цвинтаря в нашому розумінні на П'ятничинах не знайдено. Зате в тій околиці є багато розсіяних одинцем скринькових гробів, характеристичних бронзовій добі. Гріб можна було пізнати по червоних кам'яних плитах, які виставали боками понад землю і замикали собою мале прямокутне пільце гроба-скриньки з усіх чотирьох сторін. У розкопаних старшими учнями поточищанської школи гробах, знайдено людські кістяки в сидячій позиції. Виявлено поселення трипільської культури і перших століть нової ери.

Але й ця оселя, на П'ятничинах пересунулася відтак даліше вгору потоку в догідніше місце, де саме розбудувалося нинішнє село Поточище.

**
*

Ближчих пояснень на походження назви теперішнього села Поточища не доводилося мені стрічати в жадних хроніках.

Поляки виводили назву села від прізвища колишнього польського шляхтича Потоцького. Але воно зовсім не є вірне, хоч би тому, що під час постановня теперішнього села Поточища, про Потоцьких ще зовсім не було відомо. В міських і церковних хроніках повітового міста Городенки згадується про "великого грішника" Потоцького-Каньовського, що за покуту вибудував у Городенці церкву і костел, але це діялося набагато пізніше після постановня Поточища. Відмічені роки на старих нагробних хрестах, знайдених на шкільному городі, де колись була стара церква, переконають, що поява Потоцького набагато молодша від села Поточища, отже заперечують цим здогадам. Це однак не виключає можливості, що шляхтичі Потоцькі були колись власниками поточищанського двору, хоч на стінах колишньої двірської гуральні виднів слід гербу не графів Потоцьких, а графів Дідушицьких. Подібні сліди гербу були також у сусідньому селі Городниці на руїнах забудовань у дворі українця Б'ялого, який він купив під час парцеляції, а також у дворах у Стрільчі, Семаківцях і Колінках, які належали до ключа графів Дідушицьких.

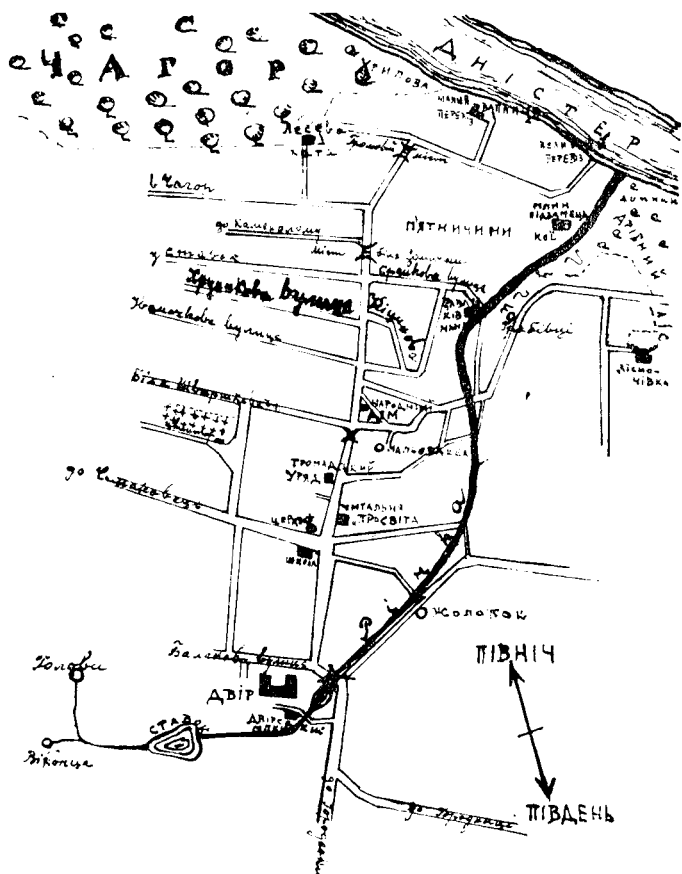
Вірніше буде прийняти походження цієї назви від порізаного вздовж і поперек потоками те-

рену тим більше, що старі люди ніколи не говорили “Поточиська”, а “Поточиці”. Бо дійсно через село Поточище перепливає річка, звана загально потоком. Цей потік випливає з джерела Голови, посилюваний в своєму нижньому бізі слідуючими джерелами: Віконце, Керничка коло гуральні, Жолобок великий, Жолобок малий, Мальованка, Гордашева керничка (напроти Петра Ємчури воріт) і Грабівці. Два перші джерела, Голови й Віконце випливають ген у полі на захід від села, інші на території села.

Колись удавнину цей потік був великий і забирив води бічних потоків, переважно лівих допливів, по яких залишилися сухі і управні річища, що починаються аж від семаківської границі. Перше більше річище — це корито, яким пливе тепер потік через двірське ставище, друге — між двором і цвинтарем, — де були двірські хатки поруч Баланової хати, третє, так зв. Швиіршкевичева долина, четверте — це т. зв. Ставок, і п'яте на краю села, що тягнеться вздовж каменялому, біля Бочарового і Сомички ґрунтів.

**
*

Як хочете бачити наше село і його околицю, ходіть на Товтри. Звідти видно цілу околицю як на долоні. Бачите? Перед нами Поточище. Он там за селом темніє старий ліс Чагор, з побережницькою білою хатинкою, а он лісовий клин — скалиста Хрипова, що понад Громовий міст, П'ятничини і Луги кущами рослої ліщини перешіптуеться з Дрібним лісом. Він ось тут направо, де на краю ліса з-поза дерев визирає скромна лісничівка. За тими лісами котить свої хвилі невидний

Ситуаційний план Поточища

звідси Дністер у глибокому річищі, в'ється вужем по під закриті високим берегом Устечко і Підчерче, що вже по тамтому боці Дністра на Поділлі. А там ген далеко біла стрічка — це дорога до Солоного, що сховане за горбом, ліворуч видніє княжий Червоногород із своїм старим замчиськом, а

від цієї дороги праворуч — Торське. Понижче і праворуч від Торського, на подільському боці, присіло на березі Дністра мале, але гарне село Золоте Іване. Ще далі направо видніє Жежавський берег аж до дністрового коліна під Бабинським берегом. По цей бік Дністра, на Покутті, ліворуч сусідні села: Білка, Михальче, Семаківці, Далешева, Колінки і Дубки. Праворуч, у дністровому ярі, напроти Золотого Іваня — Передіване, а трохи нижче Городниця. А назад нас, на південь від Поточища села: Стрільче, Серафинці, Ясенів Пільний і повітове місто Городенка. Далі за горбами невидні: Глушків, Чернятин, Вікно, Тишківці та інші. В погідний день видно виразно головний шлях з Городенки до Коломиї з тополевою Вербовецькою алеєю і наші зелені Карпати.

А тепер зійдім з Товтрів на високий берег над селом, що "Горою" звуть. Підемо цим берегом від ґрунту Миця Козли, попри Каралашеву хату, Марянського млин аж до Грабовець. Внизу бачите широку пестру ленту охайних біленьких домів і господарських забудовань, покритих блискучими бляшаними дахами, темно-сірими стріхами, рідко де гонтовими покрівлями. Це саме наше рідне любе сеело Поточище.

Воно стелиться по обох боках річки, що випливає аж ген за селом, на полі, з джерела Голови, ломиться коліном біля гуральні й завертає вниз аж до Гаврілкового фолюша. Тут покидає річка село, наvertsаючи кількома колінами в Лугах до Дністра біля Великого Перевозу. Зміряйте село оком від фільварку аж до Сомички: майже три кілометри довге. А широке воно всіляко, бо своїм розположенням подібне до грушки: Гляньте: від Миця Козли хати до головного двірського

будинку не більше 300 метрів, від Каралашевої хати, понад Жолобок, аж до Николи Буджака вже кілометр. А від Мар'янського млина понад стару лісничівку, аж до Ставка, добрих два кілометри. Мірняйте як хочете і числіть як хочете, а село Поточище таки велике. Самих "нумерів" у селі понад 600 з приблизно двома з половиною тисячами мешканців.

**

З Поточища на Поділля переїдете через Дністер трьома шляхами: на Великий Перевіз біля Підчерча вбхід, Малий Перевіз у Вапницях поромом і через Чагор на залізний міст.

До Великого Перевозу їдете від Громого мосту прямо через поле т. зв. Коло Марцінка і, як нема повені, переїжджаєте Дністер вбхід навіть з набором. Літом переїдете Дністер у цьому місці без клопоту, підкотивши ногавиці повище колін. Сюди переїздить вбхід звичайно тоді, як збереться більша валка возів, щоби не тратити багато часу на Малому Перевозі, де Матвій Годованець перевозить поромом по одній фірі. На Великому Перевозі найживіше в день святого Йвана, як поточищани валкою їдуть до Улашковець на річний ярмарок, що за добрих часів тривав по кілька тижнів. Там купували образи святих, упряж на коні, смушкові шапки, дзеркала, чоботи з закочуваними халявами, ремінь і все потрібне для господарки.

На Малий Перевіз пару гонів за Громовим мостом треба повернути вліво і доріжкою між гонами піль Над Садам з'їхати стрімким доїздом у Вапниці. Як гукнете тут на ціле горло: Матію-ю-ю-ю!

— Матій Годованець зійде протоптаною між огірчинням, цибулею і маком стежкою і під'їде на цей бік поромом. Буває, що Матій з побережником Стенцером рятують або шукають гаками потопельника в Дністрі, як колись Владзя Баськевича в кручі. Часом у жнива Матій їде по снопи в поле, помагає сусідові молотити, або навантажєє з рибалками бочки рибою. Тоді треба терпеливо подождати на березі. Колись можна було зайти в самітню надбережню коршму, що ще до Першої Світової Війни існувала в тому місці для вигоди переїзних.

До залізного мосту на Дністрі найближча дорога через ліс Чагор, що тягнеться вздовж Чагра і біля Семаківського лану на Свічковій сходить крутою лісовою доріжкою аж на міст, де раніш був т. зв. Михалецький Перевіз на линві. Міст цей з трьох величезних залізних луків із двома в'їздовими причілками збудований вже за Польщі, — це одинока сūхопутня сполука Покуття з Поділлям на шляху Коломия-Городенка, Чортків-Тернопіль.

Тут завважите сліди Другої Світової Війни. Ось під лісом, біля самого мосту, туються до себе магилки з затертими знаками на дощинках. З трудом відчитєєте ледве видні на таблицях прізвища: ...енко, на другій ...чук, на третій... і догадуєтесь або довідуетесь від людей, що тут похоронено тіла наших хлопців, які погибли як змобілізовані червоноармійці при відступі червоної армії перед німцями літом 1941 р. Тут згинув також Борис Ємчұра з Поточища, котрого розстріляно за те, що як змобілізований червоноармієць відлучився біля Чагру від відступаючої перед німцями советської військової частини, бажаючи відвідати своїх.

До Семаковець заведе вас ота дорога, що виходить за село біля Николи Буджака-Жужлика. Це звичайна пільна дорога, окопана ровами, з доїзними пільними доріжками і суголовками в сторону поточищанських піль: Границі, Гордашева Долина, Демшанка, За Панським Ланом і Четвертини. Доріжкою попри Голови доїдете аж до Печіря, а звідси попри Юрка Козли верболоззя — Під Товтри або Винницього акаційки — За Товтри аж на городенську дорогу.

Он там прямо гуральні здіймається стрімка дорога, що лагідніє аж біля будинків кривого Андрія Рудика і Миця Козли та перебігає поміж полями, званими На Городницькій Дорозі, до сусіднього села Городниці і Передіваня. З цього шляху розходяться пільні доріжки вліво: на Середній Горб, до Дрібного Лісу, Чигриків і Баскачки, а вправо: на Могили, Трясавицю і до Стрілецької дороги, звідкіля є доїзди до Мединського і Попової Долини. Ці шляхи були добре знані колишньому пострахові польської поліції, Андрійові Чайковському з Серафинець, що за свої вчинки довгі роки скривався перед нею, про котрого населення говорило як про легендарного Довбуша.

Про оте поле, Трясавицю, говорить легенда, що вдавнину якийсь поточищанський багач і великий скупар орав свою ниву волами саме на Великдень. І в ту хвилину, як задзвонили церковні дзвони й залунала великодня пісня, земля в тому місці затряслася і багач-скупар запався з волами в цій підмоклій Трясавиці.

А цей найголовніший шлях — це дорога до повітового міста Городенки, 12 кілометрів від Поточища. Колись ця дорога була доволі одноманітна, бо, крім кількох придорожніх хрестів, одної

верби під Товтрами і одинокого ясена за Товтрами, не було нічого для орієнтації так як, зрештою, на семаківській, городницькій і стрілецькій дорогах. Не дивниця, що люди часто блудили зимою, як це й мені кілька разів притрапилося. Але з часом городенська дорога прибрала зовсім інший вигляд. Учні поточищанської школи під проводом своїх учителів засаджували кожного року по кілька соток овочевих дерев-дичок, переважно черешень, довожених з місцевого лісу. Майже три четвертини засаджених деревець були знищені кожного року худобою, збиточними пастухами, а іноді й самими господарями, мовляв, дерево виросте і затінюватиме поле. Не знеохочуючись тим, учні постійно досаджували деревину так довго, аж з-понад чотирьох тисяч засаджених штук збереглося понад триста деревець на росту вздовж дороги від села до границі городенських піль. Тоді вже всі стали доцінювати значення придорожньої деревини, її тіль у гарячий день, кріслату корону під час дощу, а в зимову завірюху як орієнтаційний об'єкт.

Осіню і весною всі чорноземні дороги незвичайно болотнисті. В час таяння снігу всі дороги, а головню городенська, дуже розмакають. Найприкріші місця на городенській дорозі в той час або слотну осінь є долина т. зв. Деренівці. Це багнисте місце поточищани минали, переїжджаючи фірами через т. зв. Ясівку аж на Семаківський гостинець. Скільки то клопоту бувало в слотну осінь з доставою цукрових буряків до городенської цукроварні або з доїздом на торги до Городенки. Не раз краще й скорше йшлося пішки, як добрими кіньми їхалося. Це так весною і осінню, що не триває вправді довго, але дошкулос поточищанам у комунікації з містом.

**
*

А тепер зійдім у наше село Поточище та пригляньмося йому зблизька. Ось на самому краю села, при городенській дорозі, великий фільварок князя Любомірського, що раніше належав баронові Ромашканові з Городенки, у вінку старих кріслатих дерев, перебудованою на житловий будинок гуральню. Ще донедавна стирчав тут гордо високий цегляний комин, який розібрано як неужиточний. На річці біля двору клекотить день і ніч двірський млин, перемелюючи і селянське мливо за мірки, які відбирав колись орендар млина — Йосьо Ротман. Біля перекинутого через річку містка велика калюжа річкової води, що служить за водопій для худоби довколишніх господарів, у сноповози для намочування розсохлих коліс, а вчасною осінню як мочуло для конопель. Такі мочула стрінете всюди над потоком вздовж цілого села: коло Жолобка, біля Павликового млина і Гаврілкового фолюша. Відомо, що в Поточищі вирощувано багато конопель з огляду на велике запотребування господарки на конопляні вироби і олію.

Трохи нижче за цим водопоєм є головний міст у селі на потоці. Оповідують, що колись велика повінь зірвала була старий міст і переїжджаючий ніччю священик втопився в цьому місці разом з кіньми. Тому то за вїттування Дмитра Клепея побудовано тут сильний міст, якому не загрожує вже небезпека повені.

На цьому мості під вечір, в робочі дні, спинається наша пісня, що голосами мішаного хору дівчат і хлопців несеться від ранньої весни до пізньої осені з усіх піль по цей бік села. Тут і слабне

вона, щоб ніжною стрівочкою розлитися в вузьких вуличках над потоком, Балановій вулиці, За Плотами і зазім'яти між господарськими будівлями цього кута.

Зараз за кузнею Пухальського, біля ґрунту Михайла Винницького, головна вулиця гостро завертає і, крім незначних відхилень, проходить майже прямою лінією вздовж цілого села. Ця головна вулиця, як зрештою і всі інші, помітна тим, що вона ніде не окопана ровами, як це буває в інших селах. Вона припирає безпосередньо до придорожніх господарств, обов'язково обведених кам'яними мурами. А Поточище багате на каменоломи різного роду: білий пісковик і червоний осадовий — в березі під Горою, а сухий будівельний — в ярі за селом повище Бочарового ґрунту. Він легко витісується в кістку і тому придатний для будови. Дивіться: майже біля кожної в'їздової брами є підмурована і старанно вимощена глиною призьба. На цих привуличних призьбах присідають у святочні погодні й теплі дні газди й газдині для балачки з сусідами і зустрічними знайомими.

**
*

От ми вже в центрі Поточища, поминувши вуличку до Федька Козли, Ротманового недокінченого млина й вулицю до Жолобка. Перед нами величава мурована під бляхою церква, обведена тісно перстеном вічно зелених смерек, з невеликою площею, замкненою ззовні старими галузистими липами, вкінці муром. До церкви зайдете головною брамою або фірткою, обі вони з залізних прутів. Перед входовими дверима з трьома кам'яними сходами стоїть гарна кам'яна фігура Матері

Божої, по котрій пестливо в'ється зелений літом дикий виноград. Над дверми церкви видніє напис грецькими літерами "го он". Скільки ж то поколінь поточищан переступали поріг цієї церкви, щоби перед головним, або чотирьома бічними гарно різьбленими вітварями прошептати гарячі мольби до Всевишнього, вислухати слово Боже з золоченої казальниці! Скільки глибоких зідхань приютилось у закутках цієї пристані поточищанських душ! Скільки сліз радості і смутку пірнуло в долівці цієї святині! Скільки весільних і похоронних почотів перекотилися через це святе місце! Німі свідки минувшини і далі мовчатимуть муром, а колишні живі свідки й церковні господарі давно вже он там у "вишеньках" за селом.

В теплі погідні дні богослужба відправлялася в тій літній дерев'яній капличці, що може ще й тепер тугиться плечима до церковного мурі, який відділяє ґрунт Мішка Савіцького — Шемрея і Заплітного, а одним боком до мурі, який відгороджує приходство від церкви. Попід мурами і церквою були довгі ослони, на яких під час богослужби присідали старші. Так у церкві як і біля каплички був під час богослужби такий порядок, що на самому переді стояли діти з дитячого садка, за ними школярі, відтак молодь і старші. В другому кутку церковного подвір'я було муроване вкрите бляхою сховище для церковних свічників, марів, старих образів і т. п., а ліворуч і праворуч чолової стіни церкви муровані стінні крила дзвіниці.

**
*

Літом від першого сапання аж до закінчення жнив бувало гамірно на церковному подвір'ї в погідні дні. Тут зразу світські виховниці, а пізніше монахиня сестра Севастіяна, як рідна ненька, заходилися з маленькими дітьми в дитячому садочку. Першого дня до полудня плачі і негодування малят, а опісля й до дому нерадо розходилися. А мамам-господиням це на рұку, бо в полі багато роботи, а до того діти під належною опікою привчалися багато доброго: молитися, ручки помити перед їдою, носика витерти хустинкою, китички й віночки плести з квітів, про одежинку дбати і т. д. Скільки то ігор і забав діточки знали: і м'ячиками, і мішочками з піском, і паличками, і обручиками, і віночками, і ленточками, а пісень, — Боже! Ви старі не привчилися б стільки гарних пісень, що оті малі діти. Вони співали про Бога, Україну, маму, квіти, пшеничку, ведмедика, аж мило було послухати. Ба вони й сценічні штуки грали. Часто родичі прислухувалися і приглядалися вмінню своїх дітей і, бувало, мами плакали з радості, а батьки з вдоволення підсміхалися і підкручували вуси.

Зорганізування першого дитячого садка в Поточищі — це заслуга лише Антоніни з Залевських Іваночкової, колишньої вчительки села Поточища. Вона невтомно присвячувала кожную вільну хвилину цій важливій справі, поборюючи важкі перешкоди, які копичилися в час організації першого садка. Завдяки її вмiлому зв'язкові з селячанами-емігрантами за океаном, дитячий садок одержав 22 доляри допомоги, які Стефан Ємчук с. Федора зібрав і переслав 1927 р.

**
*

А цею вимощеною плитками стежечкою ходив колись з молитвами на вустах і вервицею в руках небіжчик о. декан Макогонський, довголітній парох і невтомний піонер моралі в Поточищі. Своїм примірним життям і мозольною працею, підніс мораль своєї парохії на дуже високий рівень. Він довів був до того, що до коршми заходили лише п'яниці і то крадьком, а вкрадену річ приносив злодій по сповіді на приходство, звідки власник відбирав своє, не довідавшись ніколи, хто дану річ був украв. Часом траплялося, що дехто задуманий не зняв капелюха перед церквою, або не перехрестився. Тоді з'являвся на брамі, мов з-під землі, отець декан Макогонський і відповідно повчав збентеженого парохіянина. Його дуже любили й шанували парохіяни, а по смерті величавим похороном зложили тлінні останки на сільському цвинтарі, де вже спочивали його попередники, здається о. Антонович і другий, якого прізвища не пам'ятаю.

Після його смерті обов'язки душпастиря в Поточищі короткий час сповняв зять о. Макогонського, о. Стефанів Володимир, доки не призначено парохом о. Анатоля Базилевича. О. Базилевич, колишній полевий духовник Українських Січових Стрільців, був удівцем, дуже нервовою людиною і не відповідав своєю вдачею характерові села, а передусім характерові Поточища. Це і спричинило великі непорозуміння між ним і парохіянами і довело до двопартійности в селі. У висліді старань противної партії станиславівський єпископ Григорій Хомишин переніс о. Базилевича з Поточища до Викторова під Станиславів, де він і помер, а на його місце до Поточища призначив

о. Анатолія Навроцького. Однак о. Базилевичеві завдячує село Поточище спровадження монахинь С. С. Василіянок, які по-монашому замешкували самітню сільську хату Проця Сіроти і піклувалися церквою і її життям, а крім того управляли виділене для них церковне поле на П'ятничинах. У 1939 р. був вже на викінченні їх власний мурований будинок на церковному полі побіч цвинтаря, будований будівничим Виноградником із Снятина. Плян цієї будови зробив він на бажання монахинь у порозумінні зі мною так, що крім приміщення для монахинь, були там передбачені кімнати для зразкового дитячого садка з їдальнею, умивальнею, рисунковою і розваговою залами.

О. Навроцький, останній за мене парох в Поточищі, це зразок людини взагалі, зокрема пароха й вчителя. Тому й не дивниця, що поточищани порівнювали його з сл. п. о. Макогонським, а за примірність шанували й поважали. Завдяки його тактові припинилися в селі непорозуміння парохіян з парохом, хоч були непосидющі духи, яким годі було догодити. Але, як кажуть, нема села без болота.

Найкраще поводження в парохіян мав о. Шешурак Петро, що, по дуже короткому сотрудицтві о. Данила Кисілевського, був зразу сотрудином недужого о. Базилевича і короткий час священікував самий аж до прибуття о. Навроцького. Він, молодий священік, був завжди всюди: в церкві, школі, читальні, кооперативі, громадськім уряді, серед молоді й старших. Правда, це польській поліції, що доходила з станиці в Семаківцях, не дуже подобалось, але о. Шешурак зумів і симпатію поліції собі приєднати. Та недовго так було, бо його перенесено на Поділля до Сапогова, де його довго ще відвідували поточищани.

**
*

А от побіч церкви біля керниці, на середині роздоріжнього трикутника стоїть панцизняний хрест, обведений з трьох боків муром з півпенними яблунями на чотирьох углах. Тут рік-річно 16 дня в місяці травні поточищани святкували вродисто річницю знесення панщини. В такий же день правилася в церкві торжественна богослужба, відтак цілий святковий похід переходив до того хреста. Перев'язані жовто-синіми лентами хлопці й дівчата обступали з церковними хоругвами цей хрест, біля якого був приготований на той час вітвар і правився молебен. Дрожжю проймало кожного, хто слухав могутньої пісні-молитви "Боже, вислухай благання", яка впливала з багатьох сотень грудей зібраних мешканців Поточища і прибулих на це свято гостей. Здавалося, ця могутня пісня дужим альтом Ольги Наконечної неслася на всі сторони, щоб на сусідах піль зустрічати такі самі пісні-мольби, що в той час лунали із сусідніх сіл.

**
*

Не важко вам догадатися, що цей через дорогу, побіч церкви одноповерховий критий бляхою мурований будинок, — це поточищанська народня школа. Колись за вчителя Саковського й Підлеснюка була на цьому місці низенька, зліплена з болота хатинка, під солом'яною стріхою, з маленькими чотиришибковими віконцями. Тут від осені до весни навчалася сільська дітвора читати, писати й рахувати, хоч шкільного примусу не було. Не дивуватися, що в той час село мало багато неписьменних серед молодших, а старших письменних можна було почислити на пальцях.

З часом село більшало, а з тим число дітей так, що маленька хатинка на школу не вистачала. До того мешканці Поточища стали доцінювати значення школи і без примусу посилали дітей до школи. Треба було розміщувати поодинокі класи в сільських хатах і подбати про більше число вчителів. Ця праця припала вже Станиславові Сагалеві, що перебрав управу школи по Підлеснюкові, який помер таки в Поточищі, а його запалий під муром цвинтаря гріб зовсім забутий був поточищанами. Я з трудом розпитав у старших людей про місце гробу колишнього поточиського вчителя Підлеснюка і при допомозі учнів сяк-так упорядкував його. Треба згадати, що Саковський був першим поляком, що навчав у поточищанській школі, опісля був управителем її поляк Сагаль тоді, як разом з ним учителювали в тій же школі українці: Дмитро Марчишин, Франц Бабіцький, Ольга Крижанівська і інші.

Перед Підлеснюком навчали читати і писати церковні дяки лише охочих до науки і то доривочно.

З дальшим приростом шкільних дітей росла потреба більшого числа клас, з ними й числа вчителів, а приміщення бракувало. Це примусило директора школи Сагаля і тодішнього війта Дмитра Клепая до будови більшої власної школи. З тою метою громада випалила відповідну кількість цегли таки в селі і на місці старої хатинки вибудувала цей величавий поверховий будинок з шістьма науковими залами, одною шкільною канцелярією й службовим мешканням для директора, що складалося з двох кімнат і кухні. Був час, коли школа начисляла 450 дітей в шкільному віці й обов'язаних до відвідування школи. Тоді навчали

9 учителів світських і 2 священники-вчителі релігії, разом 11 вчительських сил. Зразу навчання усіх предметів відбувалося на українській мові. Згодом на основі звісного польського закону Грабського, який казав, що в школах, де є 20 польських дітей, має бути запроваджене двомовне навчання (по-українськи і по-польськи), — запроваджено двомовне навчання. В той саме час в поточищанській школі на 450 всіх учнів навчалось 22 дітей римо-католицького й мойсеєвого віровизнань і це вистачало на переведення закону в життя. Від того часу відбувалося вже навчання римо-католицької релігії для дітей цього віровизнання. Законно такі предмети навчання подавано в школі по-польськи: польська мова, історія, географія, арифметика, руханка й спів, а по-українськи: українська мова, природознавство, ручні роботи й рисунки. Так, зрештою, було по всіх двомовних школах на Західніх Українських Землях під Польщею. В поточищанській школі найдовший час вчителювали: Станіслав Сагаль, Зофія Сагаль, Антоніна Іваночко, Анна Березовська-Дідич, Олекса Іваночко, Денис Гевко, Олександра Гевко, Дмитро Зубаль, Францішка Макарска, Матильда Кшемєнь. Євгеніюш Ліпінскі. Інші працювали переходно.

В Першу Світову Війну, як село Поточище було в поясі австрійсько-російських боїв, російська граната попала в цей шкільний будинок і пошкодила фронтіву стіну по стороні службового мешкання управителя школи, забиваючи під вікнами одного австрійського вояка. Ту прірву в мурі по-верхового будинку замурував поточиський майстер-самоук Никола Буджак без будь-якої інженерської інструкції.

Цей овочевий садочок біля школи то заслуга Сагаля. Колись були тут і пальмети, але вони чомусь загинули, а он там у куті були і вулики, де попередні вчителі навчали учнів пасічництва. Ті вулики, корову і вівці передав школі тестаментом господар Поточища Шлемко, котрого чомусь Шльоною звали. Та даровизна називалася “залізною” і новим ховом мала переходити від управителя до управителя школи для покращання їхнього матеріального стану. Але за Сагаля тих “залізних” бджіл, корови і овець вже не було.

Найближчими сусідами школи з одної сторони був Василь Сірота-Чічка, з другої сторони — Онуфрій Щадний, колишній шкільний сторож. Останнім шкільним сторожем до Другої Світової Війни був Мішко Савіцький-Шемрей. Він був неграмотний і по-своєму переказував мені багато про Поточище, головню про коршму.

**

Та коршма, про котру мені Мішко Шемрей і багато інших оповідали, була он там праворуч, не доходячи до Шандлієвої крамниці, напроти Чічкового ґрунту, в межу з Підзамецьким, де я її запам'ятав. Вона належала дворові, а орендував її ще за моїх часів жид Абрумко Рознер. Давно, як ще не було залізниць і через Поточище вів принагідний для некованих коней і возів короткий шлях на Поділля, ця коршма може виправдувала своє існування. Це був будинок з високою в'їздовою брамою і заїзними сіннями, який в дощ, бурю, сніговію чи на нічліг міг змістити кілька фір нараз. В пізніші часи була вона лише об'єктом збуту вироблюваної в місцевій панській гуральні

горілки і небезпечною пропастю для поточищан. Не один ґрунт і не один морґ поля втопився в горілці тієї коршми, багато через неї стали жебраками, невилічимо хворими, злодіями, а навіть вбивцями. Вистачить згадати ґрунт коло каплички св. Николая, що перейшов у руки жида Мордка завдяки горілці, судові розправи проти злодійв з-під Гори за крадіжки для купівлі горілки, вбивство мельнички під час пиятики, процес за побиття Мацея Гуленчина таки в коршмі і багато інших. А невилічими і умово недорозвинені також траплялися, зачинаючи від Бронця Несторовича, Івана Роги, Софки Вудвуд та інших.

Не пам'ятаю в котрому це році купив ту коршму колишній двірський коваль Бінько Загурскі, що замандрував до села невідомо звідкіля. На місці коршми Загурскі побудував власний дім з кузнею, заводячи дальше в себе концесію на продаж горілки. Але це підприємство не мало вже такого світлого поводження, бо в селі постало протіалькогольне товариство "Відродження", об'єднуючи широкі кола старшого громадянства Поточища, а в першу чергу молодь. Ясно, що замість шинку, мусів Загурскі пильнувати роботи в кузні і обслуговувати свою невеличку клієнтелю.

**

Хіба не потребую ближче пояснювати оту велику могилу з хрестом при дорозі, висипану напроти самої кузні Загурского з одного і Шандлієвої хати з другого, а Чіччиного муру з третього боку. Вам вистачить поглянути на тризуб і прочитати написане на таблиці: "Борцям за волю України!" Цю могилу висипано в дуже короткому

часі, в час німецької окупації, вірніше, в перші дні по відступі червоної армії перед німцями, тоді як такі могили постали в кожному селі Західніх Українських Земель.

**
*

Але йдім даліше. Ось поруч з ґрунтом Івана Волощука мурований і під бляхою будинок читальні Просвіти з жовтим написом на синьому полі і вивіска кооперативи Єдність, що містилася в кімнатці наліво від головного входу; направо друга кімната, в якій працювали: протиалькогольне товариство “Відродження”, Аматорський Гурток, товариство Сільський Господар, бібліотека і духовна оркестра читальні, зорганізована старанням прибувшого в той час з Канади Івана Притуляка. Раніше оркестру провадив Юлько Дудла зі Стрільча, а опісля Михась Щадний з Поточища. Позаду велика театральна заля зі сценою. В цій залі відбувалися зібрання, відчити, концерти, представлення, пописи дітей, а навіть віча, на які приїжджали делегати, звичайно з Городенки. Часто навідували Поточище зі своїми репертуарами театри Стадника зі Львова, Когутяка зі Станиславова та інші театральні гуртки, побуваючи навіть через кілька днів, а то й довше, що переконує про велике зацікавлення поточищан театральним мистецтвом. Довголітнім головою читальні Просвіти в Поточищі був свідомий, розумний і дуже тактовний господар Василь Ємчук, званий Кіцин, той, що мав власну господарку в вулиці біля старої лісничівки і при Устенській дорозі поставив пам’ятниковий хрест поляглим. Йому, як примірно-му господареві й членові т-ва Сільський Господар,

Повітовий Виділ у Городенці приділив розплодого бугая сіментальської раси. По Василеві Ємчуку головою читальні був також свідомий і тактовний молодий господар Томко Волощук. Він, хоч не мав доброго здоров'я, не занедбував обов'язків голови, присвячуючи кожную вільну хвилину праці в читальні Просвіти.

Діяльність нашої читальні була постійно контрольована польською адміністраційною владою і жадна імпреза не обійшлася без її представника. Щобільше, на улаштування представлення, концерту тощо, треба було просити дозволу в городенського повітового старости, предкладаючи для цензури матеріяли, які в даний час мали бути використані.

В неділю і свята збиралася в читальні вся молодь і старші, не потребуючи на те жадного дозволу, бо майже всі мешканці Поточища були членами читальні Просвіти. А відомо, що членам зареєстрованого товариства дозволу на сходини не треба. Тут, звичайно після вечірні в церкві, відбувалися танкові забави, які з огляду на завтрішню працю кінчалися досить вчасно. Під час посту читали передплачувані часописи, книжки з власної бібліотеки і слухали радіопередачі власним радіоприймачем. Треба згадати, що в селі було 6 радіоприймачів, а саме: школа, читальня, двір, лісничівка, Гриць Ємчук і швець Кибюк.

Аматорським гуртком керував син пароха о. Макогонського, Роман, доки не перенісся на сталий осідок до Городенки. Відтак його місце зайняв Йосиф Ємчук.

Сталого концертного гуртка читальня не мала. Але були одиниці, які не лише любили спів, але мали прегарні голоси і радо горнулися до

гуртка співаків для підготовки концерту, передусім шевченківського. За моїх часів, крім мене, підготовляв і диригував співаками на концерті Теодор Юськів, тодішній студент, співак-баритон з псевдонімом Терен. До речі, треба згадати голоси: сопрано Марії Федак-Сусихи і Марії з Тацюків Миленькової, майже безконкурентний альт Ольги з Наконечних Гордашевої, тенор Степана Ємчука і бас Василя Ємчука-Кіцина, якими пишався тодішній хор читальні Просвіти в Поточищі.

Про колишній поточищанський хор так згадує Стефан Ємчук-Скадок зі Судбур у листі до мене з дня 28. 7. 1946: "...пам'ятаю, як Ви підготували концерт у stodoli Колодзінського в честь Т. Шевченка. Я співав у тенорах. Не забуду ніколи того вечора по концерті, як наш гурток на чолі з Вами під вікном учителя Іваночка тихенько проспівав пісню "Видиш, брате мій..." Це мій найкращий спомин у житті..."

Багато ідейних членів читальні Просвіти в Поточищі виїмігрували передусім до Канади, де й даліше проводять просвітянську роботу, об'єднуючи всіх поточищан старої і нової еміграції в читальнях Просвіти в Судбурах, Віндзорі й Торонті. До тих ідейних і діяльних емігрантів читальні Просвіти, в першу чергу треба зачислити Стефана Ємчука, що походить з найстаршого і найчисленнішого роду Ємчуків у Поточищі, що виїмігрував до Канади в 1926 р. Осівши у Вест Форт Вілліям, стає дійсним членом читальні Просвіти тамже, невтомно працює в багатьох самодіяльних гуртках і несе моральну й матеріальну поміч організаціям у Поточищі, гімназії Рідної Школи в Городенці, Українському Товаристві Допомоги Інвалідам у Львові та ін., шляхом грошових збірок.

**
*

О от у межу з Федьком Федаком, Старостою званим, що багато років служив присяжним у громаді і був листоношею, на горбочку стоїть партеровий дім під бляхою — Народний Дім. Це друга кооператива, що обслуговує північну частину села. Цей будинок набагато старший по існуванні за будинок читальні Просвіти і тут треба шукати початку організації національного руху в Поточищі. Гостинний поріг Народнього Дому не раз переступав покійний посол до австрійського парламенту д-р Теофіль Окуневський, що приїздив до села в організаційних справах, самий або в товаристві. Тут за молодих літ розгортав свою працю серед односельчан і сл. п. д-р Теодор Матейко, родом з Поточища, котрий в висліді своїх зусиль суспільної роботи діждався того, що не одне віче, не одні збори, не одну нараду міг провести пізніше в новому вже будинку читальні Просвіти.

Правда, всякі театральні вистави, віча, концерти і т. д. до часу постання читальняного будинку відбувалися в стодолах, переважно парохіяльній і Франя Колодзінського. Але і в Народному Домі йшла праця незалежно від цього. До речі, Франьо Колодзінський був римо-католиком, але почував себе українцем, свого сина Михайла виховав на завзятого борця за волю українського народу і самий віддався українській справі.

Довголітнім справником кооперативи Єдність і Народного Дому був Николай Гүменюк, котрого завданням було постачати їх товарами з Повітового Союзу Кооператив у Городенці. Продавці в кооперативах мінялися, але довгі літа продавцями були Дмитро Підвербецький і Василь Савчинський, що жив біля Павликового млина, та його син Лесь.

**
*

Дивіться! Це пам'ятник Іванові Франкові, яко-го історія є незвичайно цікава. Послухайте:

Ще до 1931 року учителював у поточищанській школі Олекса Іваночко, котрий радився зі мною, чи місце біля Народного Дому надається для пам'ятника Іванові Франкові. Без сумніву те місце було дуже пригідне для цього. Та на будову пам'ятника треба було дозволу повітового старости. Відомо було, що староста не дозволить на таку будову.

В кілька тижнів після цієї нашої розмови пізнім літнім вечером зайшов до мене Іваночко і сказав:

— Продовж сьогоднішньої короткої місячної ночі виросте пам'ятник на відомому тобі місці. Камінь і матеріял приготовані, буде Николай Буджак. Вибудованого пам'ятника поліція не розвалить. Давай, голубчику 15 злотих на кошт будови. На таку суму є нас більше оподаткованих.

Побачивши рано пам'ятник на чистенько упорядкованій і позамітаній площі, я не вірив: сон це, чи дійсність?

Відомо, що фонд на будову пам'ятника Іванові Франкові постав із дрібних датків, зібраних "тихцем" у селі. Але фонд цей не покривав усіх коштів будови і тому вчитель Олекса Іваночко звернувся по допомогу до емігранта-сельчана Стефана Ємчука в Канаді. Завдяки Стефанові Ємчукові, що в той час перебував у Вест Форт Вілліям, і переведеній ним збірці, Олекса Іваночко одержав 21 доляр на покриття решти коштів будови згаданого пам'ятника.

Цей кут села, де Народний Дім з пам'ятником Іванові Франкові, можна б назвати Михайлів-

ським, бо тут люди святкували празник св. Михайла. Пройдений кут, від двора аж по капличку св. Николая, можна б назвати Николаївським, бо на цьому куті святкували празник св. Николая. У ці два празники мешканці гостювали одні в одних від давен-давна.

**
*

Ще п'ять хвилин ходу і станемо на горбі, де колись була лісничівка. Тепер це великий город зі старими черешнями вздовж головної дороги, кількома яблунями в куті по тамтой бік городу і двома чи трьома горіхами посеред городу. Колись між цими яблунями і черешнями був будинок, у якому жив лісничий Стадлер, а опісля Пальярді зі своєю чисельною сім'єю. Побіч лісничівки були господарські будинки, стайні, псярня з гончими псами, хлів, курники з домашньою птицею, а найцікавіше — фазанарня. Тепер вже й слід затерся по тих забудованнях, бо весь город заорюють під управу.

З місця, де ми тепер стоїмо, докладно видно чагровий клин Хрипову, на якій в червні 1919 р. румуни мали свою військову сторожу на поточищанському терені. В той час за Дністром була українська влада й Українська Галицька Армія, що важко змагалася в нерівній боротьбі з наступаючим польським військом.

На громадському вигоні Заячівці, що он трохи направо від нас, з шкільними учнями і членами Сільського Господаря засадив я для громади 5 моргів самих яблунь. Ці яблуні були благородної породи і мали бути джерелом доходу для громадської каси. Сад цей мав плекати Василь Сав-

чинський, за те міг управляти землею між деревиною. Яблуні були півпенні і в третьому році вже досить гарно зародили. Щепи виборів я особисто в дворі за рахунок шарварку, яким двір заборгувався громаді. Всиль Савчинський завідував також доволі великою винницею, яку пощастило мені завести для громади на північній убоці в Лугах, лицем до півдня.

Звідси як на долоні видно джерело Грабівці. Давніші мешканці т. зв. Срайкової вулиці і всієї гори від потока мусіли з трудом виходити з коновками на коромислі дуже стрімким берегом до джерела по воду. Літом у сухі дні ще півбиди-лиха, за три чверти години можна було повернутися з водою. Але в slotні дні чи зимою іти до Грабівців по воду було дуже прикро. Однак іншої ради не було, бо цілий той кут села не мав ні одної криниці. Скільки то разів були випадки каліцтва, особливо зимою в наслідок ожеледи на стрімкій стежці, а відра нераз треба було збирати аж над потоком. Ця недостача і нарікання людей журили мене і примусили подумати над виходом з цього клопоту. Так і зродилась у мене думка спровадити воду рүрами з гори попід потік аж на гору в село. Проблематичним було ставлення заінтересованих людей до цієї справи і гроші. Вкінці я рішився. До моєї гадки прилучилися в першу чергу мої колишні учні, як, напр., Лесь Гулин (син Юрка), і інші молоді газди: Проць Срайко, Проць Ємчура і Петро Савчинський (син Василя). Літом в 1936 р. я подбав о грошову субвенцію з Повітового Виділу в Городенці, спровадив інженера для помірів, зацікавлені справою оподаткували себе по 20 злотих від морга поля, і, закупивши рүри в Станиславові, начав земні роботи під кінець листопада то-

го ж року. Весною в 1937 р. заложено головну водопровідну рурю, а від неї проведено бічні так, що вже в місяці червні 1937 р. люди користувалися викінченим водопроводом. А були такі, що провели воду не лише на обору, але й до самих хат і стайнів. Роботою кермував Парчевський Василь.

Так і пощастило мені вкоротити оті муки, які терпіли цілі покоління в зв'язку з ношенням води з Грабовець. А це справді була мука нести воду на плечах біля півтора кілометра прикритої дороги, гонити худобу два рази денно до водопою по ожеледі, в заверюхи і слотні дні. Подумайте лише: водопровід у Поточищі без будьякої машини. Це, мабуть, одиноке село з водопроводом у цілій Галичині, а може й на Україні.

**

Як я вже згадав, село Поточище начисляло 1939 р. около півтретя тисячі мешканців, що жили в около 600 нумерах, себто хатах, з котрих кожна мала своє катастральне число. Тому, що власники хатів мінялися і нерухомості шляхом спадку або продажі переходили на нових власників, всі податки вимірював податковий уряд за реєстраційним числом даного ґрунту і приписував посідачеві чи користувачеві. Всякі податкові оплати вплачували раніше громадському урядові в Поточищі. Після реорганізації самоуправління всі податки приймала управа волости з осідком у Семаківцях безпосередньо або посередньо, відправляючи податкові гроші до державної каси в Городенці.

Природний приріст населення Поточища більшав помітно з кожним роком. Мені оповідали, що деякі матері мали і по 18 дітей. До тих щасливих матерів зачисляли якось Білинську і Підзамецьку, матір Каці Микитчин, званої Мацейчишиною. Павла Балана дружина, Марця, привела на світ, крім доньок, аж десять синів, а хресним батьком десятого був президент Польщі проф. Ігнатій Мосьціцкі, обдарувавши свого похресника при цій нагоді книжечкою ощадности на 50 злотих.

Ще за Австрії аж до часу колонізації українських земель всі мешканці Поточища були виключно українцями. Пізніше став напливати німецький елемент римо-католицького віровизнання з такими прізвищами, як: Акер, Альберт, Гергут, Герман, Зонеман і т. д. Крім того, в село прибувала також сільсько-господарська і фахова служба до поточищанського двора, набираючи його управою передусім з римо-католиків. Одні й другі асимілювалися до українців дуже скоро і визнавали себе українцями до часу, як Польща заняла Західні Українські Землі, то є 1919 року. Після того польська влада заопікувалася тим напливовим елементом і, йдучи за принципом, що кожний римо-католик повинен бути поляком, змонополізувала його, вибудовуючи в Поточищі для римо-католиків малий костьолок. Мимо того серед молоді і старших були такі римо-католики, як, напр., Петро Ємчюра, котрий рішуче обстоював своє українство, відвідував лише церкву, а навіть був старшим братом у ній. Всі ті поляки без винятку говорили між собою лише по-українськи, святкували всі українські церковні свята, а навіть українські національні свята, будучи членами читальні Просвіти.

Крім українців і згаданих поляків, було і 11 жидівських родин, які шляхом торгівлі і спекуляції добилися власних хат і піль. Немалою мастку добився довголітній коршмар Абрумко Рознер і крамар Яків Фліглер, від імени своєї дружини Шандлієм прозваний. Всі вони погибли за часів німецької окупації, розстріляні гестапом під час масових розстрілів жидів, а Малкуну і його жінку замордовано з метою грабунку ще за Польщі, вбивників однак не знайдено mimo довготривалого слідства.

В селі жила також зукраїнізована циганська сім'я Івана Богданюка і сім'я росіянина Василя Лосманова. Іван Богданюк трохи ковалював, а Богданючка була нелегальною повитухою, конкуруючи в цій ділянці з экзаменованою акушеркою Вістовською. Росіянин Василь Лосманов був громадським пастухом і випасав громадські вівці по смерті довголітнього громадського пастуха Смотрицького, прозваного Качаном.

Цей Смотрицький-Качан оповідав мені, що він від молодости працював у двірській гуральні і протягом кожного дня регулярно випивав до двох літрів горілки. Не пам'ятаю вже скільки років служив він у гуральні, але я добре запам'ятав, що по моему обчисленні, він за час своєї служби в гуральні випив кілька тисяч літрів горілки. На моє недовірування він рішуче притакував цій правді, хоч в ніякому разі не міг порозуміти, яким способом я дійшов до цього рахунку. "Я — говорив він — уже сімдесятку давно розмінев і от, от шульгну в вишеньки, але з'їм і віп'ю ще за двох молодих". І справді старий Смотрицький-Качан бігав за вівцями як хлопець, а миска юшки і вареників були для нього як псові мұха.

**
*

Мешканці Поточища — це рільники, власники сільського господарства або сільсько-господарські робітники. До останніх треба врахувати безземельних, що були на сільсько-господарській службі в дворі. Таких однак було мало і майже всі замешкували власні хатки “під горою” або таки жили в двірських хатках-чвораках. Жили вони виключно з праці рук і переважно в злиднях. Багато з них мали т. зв. присівки і свій приховок: корову, свиню і домашню птицю. Корова звичайно була живителькою цілої вбогої сім’ї. Як трапився випадок загину корови, ціла сім’я ридала і довго оплакувала Красульку чи Зозульку, а газдиня під час голосіння не таїла думки бачити на смертній лаві свою дитину, ніж утратити корову з-поміж дітей.

Більшість мешканців була середняками. Крім власних кількох моргів поля, кожний мав власну хату і потрібні господарські забудування, які будував по змозі з каменю або дерева. Дерев’яні хати будували звичайно на мурованому фундаменті і глеували перемішаним з соломою болотом. Звичаєм було зараз по виставленні на будівлі проків під стріху або бляху заткнути на шпилі деревце, завітчане кольоровими паперцями. Тоді власник обов’язково гостив майстрів горілкою і доброю закускою.

Плян хати передбачав звичайно дві кімнати і комору, рідко коли одну кімнату. В Поточищі всі будинки були партерові, за виїмком одноповерхової школи і з мансардовим поверхом будинку Івана Притуляка, якого звали Стадником.

**
*

Високий життєвий рівень і культура домашнього й сільського господарства в Поточищі вимагали відповідної будови житлових приміщень і господарських будівель. Крім кімнати денного перебування, майже в кожного була ще й світлиця, утримувана в якнайбільшому порядку. Тут, звичайно, поруч ліпшої обстановки, що складалася зі стола застеленого скатертю, довгих лав по під стінами, намисника і ліжка, постільню званого, — висіли на стіні образи святих і портрети визначних українських мужів, як: Шевченка, Франка, Петлюри, Коновальця або інших, обгорнені вишиваними рүшниками. На застеленому ліжку високою горою лежали чистенькі подушки у вишиваних пошивках. У кованій скрині зберігалася святочна цінна одіж і білля, а на полицях намисника по-мистецьки розмальовані миски, полумиски, глечики та інша посуда, часто книжки різного змісту і своя преса.

Цей хатній лад і порядок у першу чергу треба приписати газдиням, які вже в 1932-34 роках у цій ділянці набагато випередили газдині декотрих довоєнних сіл. До цього причинилися у великій мірі вечірні курси домашнього господарства, організовані й ведені за моїх часів у місцевій школі вчительками, Антоніною Іваночко й Анною з Березовських Дідичевою. Крім цього, великий вплив на покращання цієї галузі мала відповідна література, достарчувана і опрацьовувана на сходинах жінок у Філії Союзу Українок в Поточищі, в якій довго головувала мама Марії Миленької — Тацюкова.

Розумне ведення домашнього господарства облегшувало життя і працю так багатим, як і бід-

нішим, які вміло використовували, зладжували і примінювали в щоденному житті. Це було помітне в хаті й біля неї.

Заглянувши в комору, ви помічали належний лад. Передусім усі припаси покладані в ладі за своїм станом. Ціпки, як, напр., вуджене м'ясо, солонина, висіли кусками одинцем на окремій жердці або гачках, солена солонина прихована в бочівці, а яйця в окремих посудинах, кошеликах або решетах; олія, вина домашнього виробу, овочеві соки, конфітури, мед і т. д. в чистих скляних посудинах на полиці; сипкі, напр., м'яка, збіжжя, крупи, фасоль і інше — в мішках. У декого були окремі комори з засіками для збіжжя.

Кожний, хто Поточище знав, погодиться, що поточищани — це працьовиті люди, але при цьому, звісно, і вибагливі на харчі. Хто не знав Поточища, хай спробував би був смачних поточищанських страв: борщу, душенини, м'ясної юшки, вареників, яєшні на шкварках, солодких блинців, пампушків, паляниць з маком, а передусім звісного колись на всю околицю — студенцю. Хай випив би був чарочку саморобного вина з різних овочів. Тоді і звеличав би поточищанську кухню понад усі інші. А про різноманітність страв і печива на Великдень, Різдво, празники — хоч і не згадувати. Напечуть, бувало, і наварять, що й домашнім досхочу, і гостей чим погостити, і бідним що роздати. То ж і не дивниця, що комора й пивниця мусіли бути вивіновані всім потрібним справді по-господарськи.

Але бо навкруг кожної хати мало на чому стриматися око. Тут дбайливо дівочою або жіночою рукою плеканий гарний квітник, повний любистку, косатеню, васильку, айстрів, сүховершків, рож,

півоній, а там побіч грядки полуниць, буйний ма-
линник, садок з яблунь, груш, вишень, слив, мо-
рель і бросквин, корчі агресту й порічок, а он
там сама городина: капуста, огірочки, цибуля, час-
ник, петрушка, морква і все потрібне, загородже-
не від курей. А курей на оборі — не зрахувати:
найбільше несучок-зеленоніжок і кармазинів. Так
майже на кожній оборі, а у декого ще й гуси, гу-
си-лебеді й качки. Це переважно над потоком.

Зиркнете оком до стайні, а там одна або біль-
ше корів і переважно пара рослих коней. Пото-
чищанські господарі кохалися лише в рослих ко-
нях, але були й такі, що мали дрібні коні, напр.,
Данило Матейко, Тонього Акер і інші. Як звичай-
но, після ставу гребля. Були і такі, що коней не
мали. Зате мало хто в Поточищі не годував сви-
ней, переважно йоркшірської раси, яка в останні
роки дуже поширилася не лише в Поточищі, але
в цілому городенському повіті. Для поширення
цієї раси в Поточищі приділив городенський По-
вітовий Виділ розплодових кнурів; одного ховав
Онуфрій Щербанюк, прозиваний в селі Олійником,
бо мав олійницю, другого Петро Поляк-Ємчура.

Молодь любувалася в домашньому плеканні
кріликів і голубів. Але це плекання не було зраз-
кове, бо старші мало тим цікавилися, а молодь
робила це без жадного досвіду. Однак, крім зве-
деної т. зв. простої раси, можна було подибати в
багатьох і чисту расу кріликів, переважно шинши-
лі і ангори. Серед голубів переважали також не-
расові, але були й поштові, які дуже потерпіли
ще в першу світову війну, коли був наказ вини-
щити всі голуби в селі.

**
*

Культура домашнього господарства йшла в парі з культурою сільського господарства, якою Поточище також як не випереджувало села в повіті, то не лишалося позаду. До речі буде згадати, що в селах південної частини повіту переважала перша і друга кляса ріллі тоді, як у Поточищі перевагу становила третя і четверта кляса. До того сільське господарство в інших селах мало кращі умовини, ніж у наддністрянських, в тому числі й в Поточищі, бо в них поля чорноземні і рівні. Поточищанські поля горбоваті, убочисті і глинкуваті, передусім поля в околиці Дрібного Лісу, як Заячівка, Видричка, Коло Марцінка, Над Садам і взагалі в околиці Великого і Малого Перевозу. Але мимо цього поточищани, примінюючи нові способи управи ріллі, мали негірші осягнення з гіршоклясної землі, як у інших селах з першоклясних піль.

Великою болячкою було те, що поля власників не були скомасовані і кожний поточищанський господар мав поля розсіяні меншими або більшими кусками по всій поточищанській території. Таке розпорошення піль було дуже некорисне, бо віддалення їх від господарства і одного куска від іншого було доволі велике.

Управа ріллі під засів або висаджування полягали на доброму гноєнні і солідній орці. Годуючи домашні тварини, поточищани мали чим погноювати рілля. Давно не прикладали ніякої ваги гноєві і тому прятали, переховували і вживали його нерационально. Але в останні роки господарі були свідомі того, що користи рільника в'яжуться також і з якістю гною. Тому і не скидували його безладно на подвір'ї, звідкіля річкою аж на

дорогу спливала б цінна в рільництві гноївка, а гній висихав на перець і залишався звичайною брудною соломною. Вони будували відповідної величини бетонові, часто закривані віком, гноярні, в яких зберігалася вся гноївка, а добре верстований гній перегнивав на побажану гнойову масу. В такому то стані вивозили його на поле осінню або зимою і після старанного розкидання відповідно приорювали.

Властине орання ріллі попереджувало підорювання стернів зараз таки в жнива по зборі збіжжя. Це називалося в Поточищі “підкидати”. У всякому разі при кожного роду оранні перестерігали поточищани чергування скибування, орючи одне поле раз розплугою, другий раз складом і все так напереміну.

Такий спосіб культивування ріллі є можливий лише на загонах рівних або о малих схлонах. Але виключений на стрімких убочах над Дністром, наприклад, Над Садам, де мала такі орні береги Каця з Підзамецьких Микитчин. Ті береги оралися вздовж берега все скибою вниз спеціальним плугом, що мав оборотові полиці на поземній осі та з одної й другої сторони поля клав скиби в тому самому напрямі.

В останні роки перед Другою Світовою Війною вже не стрічалося в Поточищі т. зв. дерев'яних плугів. Крім дерев'яного валка, все інше рільниче знаряддя, як плуг, борони, рало і т. д. були залізні. Сусідні села Семаківці, Білка, Михальче, Передіване і Городниця вживали ще в той час по більшій частині т. зв. дерев'яного знаряддя. Це не означає, що вони були дослівно дерев'яні, а лише частини були з дерева, приміром: полиця, леміш і окова в плузі були залізні, а все інше,

навіть колісниця, дерев'яне. Завдяки старанньому вироблюванню землі тим знаряддям, поточищанські поля не були назагал запирені. Зрештою кожний поточищанський господар уважав захопчене поле за газдівську нечесть. Траплялися однак поля квасні, покриті густо т. зв. сосонкою, але це зовсім не з вини господарів, які цей недолік усували висіванням на них вапняної муки.

Давніше висівали збіжжя руками, числячи 100 кілограмів зерна на один морг. Ручна сівба вимагала великої вправи в сівача з огляду на рівномірність висіву і була дуже неекономічна, бо спотребовувала 25 кілограмів зерна більше від сівалки. Практичні і багатші господарі скоро збагнули це і придбали такі сівалки на власність. Бідніших обслуговувало сівалкою Товариство Сільський Господар.

Як погноювання ріллі обірником або добривом, так і плодозміну перестерігали поточищани дуже. Вони знали, що плодозмін у великій мірі спричинюється до покращання сільсько-господарських осягнень. І так збіжеві чергувалися звичайно з просапними, згідно з заздалегідь наміченим господарським пляном висіву продовж кількох по собі наступаючих років.

Головним сільсько-господарським продуктом із збіжжя в Поточищі було жито, яке вдавалося дуже гарне на всіх поточищанських полях. Та воно вже не мало, як колись, легкого і плоского колосся, а чотиригранчасте і важке, яке дуже добре акліматизувалося. Цей гатунок жита і різного роду пшеницю — яру і озиму, білу і червону, вусату і безвусу — запровадило в Поточищі Товариство Сільський Господар, яке дуже дбало про сільсько-господарські справи взагалі.

Господарі робили також досліди з висаджуванням жита з вчасного розсадника на поле. Перший такий дослід робив Николай Зонеман-Кайців. Він мав велику сім'ю, а мало землі і це примушувало його одержувати з малого куска землі якнайбільшу користь. Зонеман у аматорських розмірах висаджував розсаду жита рядками на малій грядці, з якої збором дорівнював зборові з четвиртини морга поля.

Із збіжжя найменше вирощувано в Поточищі вівса. Його висівав дуже багато двір, а потім заможніші селяни. Бідніші господарі з причини малої кількості поля були більше зацікавлені ячменем, котрий давав добру пашу, полову, зерно і крупи. Його висівали самим або всуміж з викою, званою в Поточищі "линтою". Озимого ячменю майже ніхто не сів, а оркішу взагалі ні.

З просапних вирощували майже всі рослини. Уваги гідні, пр., цукрові буряки, чомусь не вирощували, зате поточищанський двір висівав цілі лани. Але двір ніколи не був плянтатором тютюну, якого вирощування належало виключно селянам. Розуміється, не всі могли бути плянтаторами, бо треба було повинуватися інструкції і вирощувати на тих полях, котрі інструктор для відповідних тютюневих відмін визначав. Під управу тютюну визначувано, звичайно гіршоклясні поля на Баскачці і на північ від села аж до Дністра. Це шутруваті, пісні поля, які найкраще для цього надаються. В Поточищі вирощували ліпший сорт махорки, тикулак і трапезунт, за котрі платили добру ціну. Річ ясна, що в селі майже ніхто не курив купованого тютюну. В багатьох випадках тютюн-сирівець дорівнював монопольному тютюневі і мав величезний попит, а тим самим давав

гарний дохід плянтаторам. За Польщі поточищани торгували тютюном потайки, бо держава мала тютюновий монополі і карала так продавця, як і покупця. А за радянської влади в Поточищі прекрасно різали тютюн на відповідно справлених січкарях і повні міхи вивозили на торг аж до Львова. Це мало ймовірно, але дійсне.

**
*

Село найбагатше осінню. Кажуть, що тоді повні і стодола і комора. І на Новий Рік “віншують” собі в Поточищі, ...щоб ви були такі здорові як зима, веселі як весна, гарячі як літо, а багаті як осінь.

Колись господарі залишали молочення збіжжя аж до морозу, як уже не було іншої роботи. Вони підготовляли свої ціпи, що склалися з легкого, але твердого ціпивна і грабового биленя, і були пов'язані разом ув'язею за капиці. Ці капиці були зі сиріо римарської шкіри і так зв'язані за карби ув'язею на ціпивні, що за кожним помахом билень легко обертався без порушення ціпивна. До молочення розкладали снопи на замерзлому тоці (незамерзлий тік змащували коров'яком і посипали половою) або в стодолі і вперед “чівкували”, а відтак розв'язували снопи та “перебивали” на солomu. Як комусь потрібні були околоті чи пуки, то по “обчівкованні” не “перебивав” снопи на солomu, а залишав їх так. Інше збіжжя перемолочували на солomu.

Останніми роками рідко хто молотив ціпом. У час молотби село обслуговував син колишнього пароха Поточища Роман Макогонський, своєю кератовою машиною за малою винагородою зер-

ном, або готівкою. Але під кінець 30-тих років Поточище стало ще модерніше і село став обслуговувати Дозьо Козло своєю власною моторовою молотілкою. Звичайно по скінченні одної вулиці заїздив у другу і так об'їздив ціле село. З ним конкурував Федько Козло, закупивши й собі вживаний мотор. Федько Козло, званий загально "доктором", бо потайки знахорював, не цікавився мотором, а доручив молотьбу в селі своєму синові Мищеві. Миць Козло мав ту хибу, що недужав на постійну дрімоту і під час бездільности в дома, в церкві, гостині, полі — здрім'ювався. Під час праці того не було. Він оженився з дочкою Михайла Микитчина, котра небавом по одруженні покинула його, мабуть, з тої ж причини.

Оба поточищани, власники моторів, мали важного конкурента в Баб'юку з Семаковець, що приїздив до Поточища на молочення своїм мотором за дешевшу ціну. Та в Поточищі було так багато до молочення, що всі три мали доволі замовлень і не ворогували між собою. Треба завважити, що мотори молотили вдень і ніччю, як лише була бездощева погода.

**

Зрозуміла річ, що керати, сівалки, млинці до відділювання половини, триери до чищення збіжжя, плуги, борони, рала й інші сільсько-господарські знаряддя поточищани замовляли в фабриках або купували в Повітовому Союзі Кооператив у Городенці. Але мало складні знаряддя часто робили самі, використовуючи для цього вільний час у зимову пору або дощову погоду. До найменш складних треба вчислити терлицю, щітку до чесання

пряжі, марок до маркування поля перед висаджуванням, кісся до коси, граблі, сапивно і багато-багато інших.

Косарок у Поточищі, крім двора, не мав ніхто і косили ручно косою. Ті, хто мали більше кошеня, винаймали в жнива косарів за гроші або віддавали роботу за снопи. Серпом жали збіжжя лише малоземельні для себе, а також уживали його до збору кукурудзів, коловатень, соняшнику тощо. Сіножатеї Поточище не мало, то й сіна не робили, бо кожний кусень землі використовували під управу збіжжя або просапних. Ті, хто мали потребу, висівали конюшину, яку косили косами, сушили на покосах і пов'язану в сніпки звозили в стодоли.

**
*

Головним зайняттям поточищан було виключно сільське господарство. Виняток становили лише жиди, які вели дрібну торгівлю, і кілька сільських ремісників, що жили виключно зі свого ремесла. Ними були в першу чергу: **Кибюк М.**, учасник Визвольних Змагань, що з частиною Української Галицької Армії перейшов був через Карпати до Чехо-Словаччини, там вивчив шевство, і, повернувши до Поточища, провадив власне шевське підприємство; **Герман**, коваль, що найкраще кував вози. Інші займалися ремеслом побіч сільського господарства. Приміром, **Никола Буджак**, званий **Жужликом**, був рільником, а одночасно самоучним мистцем-ремісником по дереві, металю, склі та ін. Він був домобудівельником, столяром, стельмахом, меблярю, слюсарю, бляхарю, радіотехніком, скляром, мұляром, маляром, а навіть оптиком — словом універсальним майстром.

У його малій хатині, що була край села при семаківському шляху, висіли на стіні його роботи тепломір, погодовказ, у сінях стояв ручний млинець для муки і крупів, у малій прибудівці-притулку столярський варстат і знаряддя, а в шұфляді стола в хаті приладдя для прецизійних робіт — все власної роботи. Тим приладдям, як треба було, справляв на свій спосіб і зовсім добре: акумулятори, радіоприймачі, далековиди, фотоапарати, машини до шиття, центрофугу до відділювання сметанки від молока, робив писальця до писання писанок і т. п. Його спеціальністю було роблення штудерних замків, які можна було отворити ключем до того замку призначеним. Крім того, Никола Буджак довгі роки думав і монтував машину “вічного руху”, що однак йому, як і багатьом іншим, не пощастило. Був він справжнім мистцем-самоуком, жалко лише, що не мав технічних знань і не досконалився в одному лише напрямі.

Гідним уваги мистцем-самоуком у селі був Никола Зонеман, прозиваний Кайцевим. Цей чоловік був сімейний, а мав мало землі на прогородування своєї великої сім'ї. Це примушувало його до всебічного використання кожного куска землі й творити доходовий варстат праці. На основі досвіду він вів мініятюрне, але зразкове, городництво получене з садівництвом, що давало йому немалі прибутки. Ви могли купити в нього всяку городовину, яку не всі поточищани плекали. Він був мистцем у плеканні цибулі і полуниць (трускавок) до тої міри, що дві цибулі житавської відміни доходили ваги одного кілограма, а полуниці “ананаси” величини волоских горіхів. Садовина в нього була виключно благородна, приміром: яблу-

ні — сіра і золота ренета, бавмана і йонатан, груші — кайзерка, конгресівка, сливи — ренкльоди, абрикоси, бросквині і мірабелли.

Крім того, Никола Зонеман був добрим годинником, майстром смичкових і духових музичних інструментів, розуміється, і в цій ділянці самоуком. Його кімната була сповнена постійним тиканням античних і модерних стінних, настільних і кишенькових годинників, видзвонюванням різного роду і виду будильників, звуком випробовуваних смиків, скрипок, басів, флейтів, кларнетів і теркотанням швальної машини, бо й кравцем самоуком був. І дивно, що всю ту різnorodну працю виконував він без перешкод у кімнаті і майже одночасно, де жила вся сім'я, де варили, прали тощо. Другу кімнату використовував він на комору, а в літньому сезоні на плекання шовкопрядки, яка також несла йому непоганий прибуток.

Спеціалістом до підковування коней був екзаменований підковувач, старий коваль Пухальський, по смерті котрого кузня і господарство перейшли на його сина Івана Пухальського, що був ковальським учнем свого батька.

Непоганим ковалем і господарем був також Іван Миленський, що мав добре вивітовану кузню на ґрунті дружини Марії з Тацоків. Та він залишив давно Поточище, виемігрувавши до Америки. Дуже здібним ковалем для ковання возів був Герман, німецького походження, що вважав себе українцем.

Про інших поточищанських ковалів, що одночасно мали і другий фах, як, приміром, старий Соколовський або інші, не доводиться багато згадувати, бо вони були другорядними ремісниками з причини малої практики і недостатнього знан-

ня ковальства. Не доводиться також згадувати про багатьох шевців-самоуків, що по сезони сільсько-господарських робіт робили нескладне шевство, старомодне взуття, чоботи з заковуваними халявами і черевики з юхту або лише напрямки. В жадному випадку вони не могли конкурувати з Кибюком, що був родом з нашого села, або Мірецьким, що на час кількох років переселився був з Городенки до Поточища перед конкуренцією городенського шевця Гавлінського і замешкував хату Франка й Катерини Баськевичів. Давніше цей Мірецький, а пізніше Кибюк, — лише вони обидва в Поточищі або Гавлінський в Городенці могли вдоволити своєю роботою вибагливих модних поточищанських клієнтів.

Швальні білля і кравецького заведення в дослідному розумінні в Поточищі не було. Ці ділянки вели колись з великим поводженням вчасно померла Софка Білинська і дружина Романа Макогонського з роду Гафткович, котра пізніше поселилася в Городенці. Обі вони мали практику і зовсім удоволяли потреби нашого жіноцтва, вишколюючи при цьому охочих до жіночого кравецтва. Але і ті, котрі шили, були більше господинями, ніж сільськими швачками чи кравчинями. Зрештою сільські кравчині були одночасно й швачками і шили з фабричного матеріялу спідниці, блюзки та жіноче й чоловіче білля. Для цього мали швальні машини, яких у Поточищі було доволі багато. Білля з домашнього грубого полотна і частини народної ноші шили і вишивали господині самі руками. Ех, як чудово вишивали в Поточищі різними взорами! Стародавніми і новочасними взорами вишивали перемітки, плечка, рукави, скатерті, пошивки, рушники і т. д. Ці стародавні взо-

ри називалися: поверхні, позаглінні, набивані і жіноча ружка. Після смерти Софки Білинської і виїзду зі села Макогонської доброю сільською кравчиною і швачкою була Марця Федак, Сусихою прозивана.

Грубше полотно, яке літом вибілювано на сонці, міхову тканину, верені, сукно, а то й рүшники ткали місцеві ткачі на дуже нескладних ткацьких варстатах. Сукно ткали лише чорне й біле, а рідко коли сіре, і з чорного сердаки, а з білого зимові штани звані гачі, шили руками. Річ зрозуміла, що виткане сукно здавали перед шиттям до фолюша Петра Федака, що був сконструйований на річці пониже Грабовець, для рівномірного згущення. За ткацьким варстатом працювали чоловіки і жінки доривочно побіч своїх головних зайнять. Таких доривочних ткачів, крім Василя Сироти-Чічки й Ілька Баськевича, фірмана лісничого Гермета, було в селі більше.

Столярство і стельмахарство в Поточищі були дуже споріднені давніше. Хто лише вмів, той брався за одну чи другу, а навіть теслярську роботу. Такий майстер робив і скриню, і клюпак чи люшню, і віконні рами, і стіл, і трумну — словом все. Виконана ним робота була, звичайно, недокладна. А от пізніше ніхто вже не замовляв возові колеса в столяра Василя Мар'янського, а стола в коледія Миколи Гордаша, хоч перший, може й зробив би колесо, бо був здібним майстром. Останні роки молодші, як, приміром, здібний Петро Федак, Роман Щадний та інші спеціалізувалися в своєму фаху поза Поточищем і приймали лише свою роботу.

Народна ноша в Поточищі вимагала також відповідного виду солом'яних капелюхів на літо.

Хоч цей вид капелюхів був схожий на городницький, стрілецький і семаківський, а навіть городенський, все ж таки мав окремі питоменності і зробити його потрапив лише поточищанський капелюшник.

Найстаршим і добрим капелюшником у Поточищі був батько громадського присяжного і листоноші Федька Федака, який жив біля каплиці св. Николая і якого прозивали старостою. Староста знав тайну добору солом'яних стрівок, з яких виплітав дрібні плетінки самий, або шив капелюхи з доставлених уже готових плетінок. Ціла штука вшиття поточищанського солом'яного капелюха була в тому, щоб він мав місцеву форму і був легкий. Але цей староста був ще й бондаром-самоуком і робив замолоду різні мірки, гелетки, дійниці, бочівки, цебри, відра, коновки і т. п., набиваючи на них ліщинові обручі зі зазубним в'язанням. На старі літа не робив нових речей, а заклепував нюти і набивав лише нові обручі з залізних вальцівок на старі клепки. Бондарів-спеціалістів у Поточищі не було, але були такі, що конкурували з старим старостою. В одному лише випадку, а саме в підрізуванні язиків у немовлят не міг він мати конкурентів у селі. Траплялося, що мала дитина з різних причин не бралася говорити тоді, як її ровесники вже давно говорили. Родичі вірили, що це вина язика, який під'язичною плівкою занадто прирослий до основи. Тоді одинока рада — хірургічний різок старости звичайним струментом, яким він зручно чистив і пацючки. Операція тривала дуже коротко: розвинув ніжик із старої газети, потер вістря по твердій долоні, підтягнув язичок пальцями лівої руки, а правою — цях... і по операції.

І фризієрів-голярів не бракувало в селі. Таки в сусідстві старости жив батько молодого талановитого столяра Петра Федака, що займався чоловічим стриженням, хоч був рільником. Звичайно в суботи, а радше в неділі й свята рано навідувалися до нього старі й молоді, яких він стриг і голів. До цього мав він відповідне приладдя і обов'язково раз у тиждень заходив на замовлення до лісничого Гермета стричи його самого, сина, а то й донькам підстригати волосся. Другим таким стрижем у Поточищі був чорнявий Петро Клепей, котрий обслуговував тамтою кут від Ставка. Він, як і Федак, стриг переважно в свята й неділі перед Службою Божою.

Күшнірів як і інших ремісників в дослівному значенні цього слова село не мало. Були такі, що латали самі собі старі кожухи, бо таке латання не було великою штукою. Зрештою поточищани носили сильні кожухи з овечих шкір, які не легко дерлися, хоч не були криті сукном. Направки старих кожухів переводили також мандрівні күшнірі-полатайки, звичайно жиди, які з цією метою приходили до села.

Як говорити про ремесло в Поточищі, то село під тим оглядом було майже самовистачальне, поминаючи деякі випадки спровадження спеціалістів з браку відповідної кількості власних. Велике значення для самовистачальності села мала спеціалізація в усіх ділянках, яка прибирала чимраз виразніші форми щойно по 30-их роках ХХ сторіччя.

Немалу ролю в самовистачальності села мали також і підприємства, до котрих треба зачислити в першу чергу місцеву молочарню і олійницю. Поточищанська молочарня обмежувалася до

відділювання сметанки і відпроваджувала її до повітової молочарні в Городенці. Зразу ту молочарню провадив Миць Юськів-Кракан у своїй хаті біля Мальованки, а відтак інші в різних місцях.

Олійниць у селі було дві: Миця Клепея, що довгі літа вїтував у Поточищі, і Онуфрія Щербанюка. Вони не мали жадних уліпшень, лише звичайні пресові шруби, які закручували кількоро людей дручками. Це був найпростіший спосіб видушування олії переважно з соняшнику, сім'я і гарбузових зернят. Ріпаку поточищани зовсім не управляли, а льону дуже мало.

**
*

Поточище — це одне із тих сіл, що видало багато інтелігенції з місцевих уродженців, в цьому селі вирощуваних і виховуваних. Загально оцінюючи, всі поточищанські селяни відзначалися великою мірою вродженої інтелігенції, чому й треба завдячувати високий рівень поточищанського побуту. Багато поточищан доповнили свою вроджену інтелігенцію безвпинною і наполегливою самоосвітньою працею, а знання навчанням у неповносередній місцевій школі. Багатьом з різних причин не довелося закінчити середніх шкіл, але багато успішно закінчили і високі школи. Всіх перелічити тут не спосіб. Але годиться згадати бодай тих, котрим повністю прислуговує місце в цьому розділі. Одні з них не живуть, інших, хоч набагато молодших, уже не стало між живими. Ось вони:

Священик о. Дмитро Гулин - Долинський, сеньйор поточищанської інтелігенції; о. Теодор Матейко-Гриньків; Теодор Гуменюк, адвокат і королівський радник, що закінчив правничі студії в

Канаді; д-р прав Теодор Матейко, котрий по закінченні на львівському університеті правничих наук докторським іспитом, оселився в повітовому місті Городенці, де по відбутті приписаної практики аж до першої советської інвазії провадив власну адвокатську канцелярію. При цьому не занедбував він ніколи і громадської праці в самому місті і повіті, головно на терені читалень Прогресу, Народних Домів, Товариств Рідної Школи, кооператив, зокрема в Товаристві Бесіда і Міщанська Родина в Городенці. Літом 1948 р. виїмався як скиталець до рідних в Канаді.

Сл. п. полковник Михайло Колодзінський гідно заслужив собі на спомин про нього на цій сторінці. Закінчив українську гімназію, студіював на львівському університеті, був членом-підпільником Проводу Української Військової Організації, Організації Українських Націоналістів, присвячуючи себе беззглядній боротьбі з ворогами за волю України. Сл. п. полковник Михайло Колодзінський згинув геройською смертю на Закарпатській Україні в нерівній боротьбі з мадярами, очолюючи Закарпатських Січовиків за часів уряду президента о. Волошина на Закарпатській Україні.

Дарія Миленька, дочка Івана і Марії з Тацюків, і Ярослава Дідич, дочка Петра і Анни з Березовських, закінчили університет у Львові. Перша по закінченні студій була вже на фармацевтичній практиці в аптеці мгра Гошуватюка Ярослава в Городенці і згинула як вояк Української Повстанської Армії на Галицькій землі. Ярослава Наконечна, дочка судового службовика, про котру брак відомостей.

Міра Іваночко-Дуранті та Оксана Іваночко-Мостович — доньки місцевих учителів Антоніни й Олекси.

Дмитро Федак, Павлик, був змобілізований в 1940 р. до червоної армії. Був він дуже ідейний, незвичайно здібний і надійний студент, люблений своїми товаришами й ровесниками та шанований старшими в селі. Батького його, який не жалів витрат на студії, важко переживав змобілізування і вивіз Дмитра з краю.

Юськів Теодор, співак з псевдонімом Терен. З рецензій в українських і чужинних часописах можна довідатися, що свої співацькі студії відбув у Варшаві і Медіюляні. Його мистецького співу слухано не лише в краю, але й за кордоном (Берлін, Мюнхен і ін.).

Д-р медицини Володимир Притуляк, син Івана і Варвари з Ємчуків, закінчив гімназію в Городенці, студіював медицину в Інсбруці (Австрія-Тіроль), де і склав докторський іспит. В 1948 р. виїмався з Європи до Канади.

Мирослав Притуляк, син Івана і Варвари з Ємчуків, студент політехніки в Інсбруці (Австрія-Тіроль), виїмався 1948 р. з Європи до Канади.

Д-р Любомир Притуляк прибув до Канади малим хлопцем і по закінченні студій докторатом, є викладачем на університеті в Лондоні, Онтеріо.

Білинська Стефанія, дружина Йосипа Ємчука, довгі роки працювала виховницею в садках для українських дітей, пізніше вчителювала в Рідній Школі. 1939 р. осінню стала вчителькою народної школи таки в Поточищі.

Антін Пухальський, син коваля, по гімназійних і педагогічних студіях вчителював коротко в поточищанській школі, тепер на скитальщині.

Володимир Терлецький, син Петра, також закінчив українську гімназію і вчителював в україн-

ській сільсько-господарській школі в Чернелиці, тепер у Сполучених Штатах Америки.

Крім згаданих слід додати Ярославу Козло-Зубаль і Анну Заболотну-Курилів, котрі виемігрували до Канади й живуть у Судбурах.

У Львові жили також інтелігенти з поточищанського роду Федаків і були посвоячені з Федаками, прозваними в селі Майовськими.

Крім українців було ще п'ятеро польських інтелігентів уродженців нашого села, а саме: Баськевич Володислав і Ємчура Томко з українсько-польських подруж, Сагаль Володислава і Тадей Сагаль з польського подружжя та Акер Юлій німецького походження.

Поточище мало ще багато інтелігентського доросту, який відвідував різні школи в Городенці й Коломиї. Багато з них боролися в рядах Української Повстанської Армії проти окупантів України і по-геройськи згинули в лісах українських Карпат, або таки в околиці рідного Поточища. З багатьох причин, однак, не доводиться усіх тут перелічувати.

Але й годиться згадати про Володимира Ємчука с. Стефана, того що вже змалку виявляв свою безмежну любов до України, до українського народу. Будучи учнем вселюдної школи, докладно знав зміст Шевченкового Кобзаря, цікавився українським письменством і з запалом декламував патріотичні вірші. Як гімназист української гімназії в Городенці, кожної суботи приходив до рідного села, щоби хоч кілька годин провести в гурті поточищанської молоді й доручити їй принесені зі собою різного змісту українські книжки і найновіші числа української преси. Тому молодь і старші гуртувалися біля нього і любили його. З неві-

домих причин він попав у станиславівську тюрму НКВД, де і загинув 1941 р. саме на передодні відступу советської влади з західніх земель України.

**
*

Хто любить нашу пісню й бажав її вивчити, тому треба було раніш побути в Поточищі. Поточище колись було таке багате на рідну пісню, що, здається, там кожний із зацікавлених нею був би знайшов те, чого йому треба. Чи й тепер населення Поточища розспіване так, як колись бувало? Раніш співали вони те, що серця їх відчували, бажали, віддзеркалювали в своїх піснях свою душу, свої почування і всі з щоденним життям зв'язані явища. В пісні вони веселіли й сумували, раділи й плакали, сяяли щастям і горювали, любили й ненавиділи. Вони виявляли в піснях свою безмежну любов до прадідівської землі, широких степів, зелених лісів, краси батьківщини, її героїв, словом до України.

Пісні поточищани не покидалися ніколи. Співали її молоді й старі, жінки й чоловіки, багаті й бідні, в селі й полі, за працею й на дозвіллі і при всяких нагодах без огляду на пору року. Бувало що й старі беззубі бабки, або сиві як голуби дідусі, над унучатком чи правнучатком у колісці, виводили старечими голосами трелі старосвітських пісень. Яка шкода, що не списано і не збережено їх для грядущих поколінь.

Поточищани не лише співали пісні, але також творили їх: патріотичні, любовні, новобранецькі, історичні та ін. Багато пісень вивчало село з сцени, концертів, приносили з собою поворотці з

австрійського війська, а пізніше учасники Визвольних Змагань, або прямо з купованих українських співаників. Клопіт однак був з тими співаниками, бо вони були без нотів, а як навіть були такі, то мало хто, вірніше майже ніхто виручатися нотами не вмів. Але від чого є народна творчість? Вона komponувала сама мелодію до готових або часто позмінюваних слів із співаника і пісня готова. Крім цього, в Поточищі творили і мелодію і текст самостійно. І треба признати, що власне ті самостійно творені пісні були багато вартісніші від напів або зовсім перелицьованих. До того поточищани — це співаки неабиякі: загально оцінюючи, вухом і голос ідеальні. Раз почують нову пісню так і засвоєна. Бувало, літньою порою ви чули вже в полі пісню, яку співано вчора в читальні в виставленій приїзним українським театром оперетці. і то не в один, а в два, три голоси. Пісню ту, що лунає, кажім, на Могилах, підхоплюють на Мединським, від останніх інші на Товтрах і т. д., а при першій нагоді співають усі разом як добре зіспіваний хор. І тоді, як у сусідніх селах придержувалися консервативно одних і тих самих пісень, у Поточищі репертуар збагачувався непомірно.

Не легко тепер, на чужині, зібрати пісні часто співані колись у Поточищі. Ще важче або й зовсім неможливо буде це зробити в найближчій майбутності, коли не стане серед живих тих, що їх пам'ятають. Але не йдеться тут про таку збірку, а про те, щоби кількома зразками пісень виявити те мистецтво в творенні поточищанської пісні. Саме це маю на увазі і старатисьму навести бодай кілька пісень, на основі яких можна буде відтворити образ мистецького рівня згаданої творчости. Текст подаю **дослівно за виговором** і без найменших змін.

Найбільш популярною довгі літа співаною була пісня “Сивий коню”. Пісня ця самою мелодією здавалася б монотонною. Однак ця мнима монотонність є так оригінально мелодійна і так підходяча до образного тексту, що її зовсім не помічається. Її залюбки співали при кожній нагоді всі від найменших пастушків гусей до старших газдинь і газдів.

Ось вона:

Сивий коню, сивий коню,
Сива в тебе грива.
Занеси мя, заведи мя
Там, де моя мила.

Стукай коню копитами
Перед воротами;
Ой, чи вийде дівчинонька
З чорними бровами.

Ой, не вийшла дівчинонька,
Вийшла її мати,
Запрашає, закликає
Козаків до хати.

Перший козак йде до хати,
— Добрийвечір — каже.
Другий козак іде за ним,
Дівчиноньки гляде.

Добрийвечір стара мати,
Дай води напиться
І на твою гарну доню
Ще раз подивитись!

Там у саді керниченька,
Іди та й напийся;
Моя доня на гулянні,
Іди подивися.

Шкода, що автор цієї пісні, котрий певне і мелодію до цього барвного тексту підібрав, невідомий. Зрештою за авторами пісень у селі ніхто не розпитував і не цікавився цим питанням. Вистачило як він раз таку пісню проспівав у гурті, а вже пісня лунала в усьому селі. Нагод до розповсюдження пісень було немало: сапання, клакчи толока для лупіння кукурудзів, мащення хати, сортування тютюневих листків, вечерниці, сходи-ни в читальні і т. д. Це були сприятливі нагоди до поширювання нової пісні. А що поточищанську молодь відвідувала і молодь із сусідніх сіл, поточищанська пісня переносилася і на інші села, займаючи звичайно перше місце серед інших з огляду на свою красу, змістовність і оригінальність.

Не менш популярною була також стара новобранецька (рекрутська) пісня “Надлетіли гуси з далекого краю”, яка дає образ переживання новобранця в війську і його матері вдома. Вона зачиналася:

Надлетіли гуси з далекого краю,
Сколотили воду у тихім Дунаю.
Вийшла стара мати в Дунай воду брати;
— Десь того не чути, що взяли в рекрути.
і т. д.

Навіть новонароджені діти зустрічалися з піснею в перші дні свого життя, сказати б, у колисці. Вони так звикли до пісні, що без неї не засипляли, будучи вже й старшими. Коліскові пісні були звичайно монотонні і тужливі, але при тому такі пестливі і лагідні, що найбільш живе засипляло з усмішкою вдоволення на личку. Пісні ці компонували мами або бабки змісця під ритмічний стукіт коліски. Тому то коліскових пісень у Поточищі була незліченна кількість, а репертуар цих

пісень більшав із зростанням народжень. До того часто кожна стрічка творила для себе окрему цілість тоді, як у інших піснях, прим., "Сивий коню" провідна думка розтягається на всі стрічки. Ось послухайте колискову пісню, яку співала мати Томка Гарасимова своїй внучці Марійці до сну:

Спи Марійко, спи,
Вічка зажмури,
Бо ти ще маленька.
А як підростеш,
Журитися меш
Як і я старенька.

А друга стрічка, яку бабка Гарасимова зчерти співала на ту саму мелодію, нічим не в'язалася зі змістом першої. Приміром:

В полі пшеничка,
В ведрі водичка,
В коморі колачик,
У сусідоньки
Всяке добро є,
Бо сусід богачик.

На творчість пісень поточищан мали також вплив різні обставини й випадки в самому селі або й поза ним. Коли, приміром, у городенському повіті став непокоїти населення відомий ватажок т. зв. Червоної Січі, Андрій Чайковський, якого псевдонім був "Грім", у Поточищі постала пісня про нього, як про якогось легендарного опришка. У цій пісні співали:

.....
Щодня рано сонце сходить,
Вечером заходить,
А Чайковський із собою
Сорок хлопців водить.

Ой, чи сорок, чи не сорок,
Що кому до того!
Не бануємо, не шкодуємо
Життя молодого.
і т. д.

В цій пісні поточищани виразно ставляться пасивно до героя з Червоної Січі, за котрим польська поліція впродовж довгих років слідила. (Чайковського Андрія і його матір застрілив у його власнім домі поліціант польської станиці поліції в Серафинцях, Янков'як).

Крім згаданих пісень, у Поточищі співали пісні історичні, стрілецькі з часів Визвольних Змагань, а до того цілу низку жартівливих пісень при різних нагодах, званих okazіями. Характеристичне однак те, що майже всі пісні-саморобки побудовані в двоміровому такті. Навіть т. зв. готові або напливові пісні двомірові були охотніше співані, ніж всі більше мірові. Тут в першу чергу вибивалися бойові або маршові, як: "Їхав стрілець на війноньку", "Пісня про Сагайдачного", "Ой, у лузі червона калина", "Хлопці алярм" і багато інших.

Деякі пісні були для поляків ворожі змістом і треба було бути обережним у їх співанні. Такі пісні співали в вужчих або зовсім замкнених колах. Маю на думці "Не пора, не пора!", "Ой та зажурились Стрільці Січовії".

Чи й тепер, як і колись, лунає наша пісня в Поточищі?

**
*

Кожний народ, кожний край має свої зближені або зовсім відмінні звичаї. Та не лише народи й краї, але й селища мають свої питомі звичаї,

які різняться від звичаїв інших сіл, заселених тим самим народом, у тому самому районі й краю. Таке саме і з Поточищем. Ця різниця виступає передусім у звичаєвому змісті і формі, які прибирають різні святкові церемонії або й саме буденне життя. Розуміється, що тут не спосіб всебічно прослідити широку різnorodність поточищанських звичаїв, але наведу кілька найцікавіших примірів, щоби бодай частинно кинути світло на колишні гарні і цікаві поточищанські весільні звичаї.

**
*

Найцікавішими являються великодні, різдвяні, весільні і похоронні звичаї. Великодні й різдвяні звичаї в Поточищі майже нічим не різнилися від таких звичаїв у інших селах. Але згадати треба, що в останні мирні роки Поточище змодернізувалося і старі звичаї, які так перестерігали ще діди, трохи занедбували. Передусім менше уваги присвячували звичаєвим підготовним церемоніям до тих свят, які поволі затиралися в пам'яті молодого покоління. Це явище помітне було вже після Першої Світової Війни, з котрої батьки родин повернули вже з іншим світоглядом, надивившись або прийнявши звичаї народів, серед яких їм довелося роками побувати.

Але вернімся до часів, коли поточищанські чоловіки носили довгі чупри, а жінки завивали перемітками свої голови в святкові або врочисті дні. Пригадаймо собі хоч би колишні незвичайно гарні весільні звичаї.

Бувало, на вулиці стрінулися сивоволосі чоловік і жінка з своїми ровесниками. Вони також йдуть, кажім, на т. зв. коровай. Це найближча

рідня молоді, бо лише найближче споріднених і добре знайомих запрошували на коровай, що відбувався напередодні весілля. Старі взаємно здоровилися, цілуючи при тому одно одному руку, жінки руки чоловіків і чоловіки руки жінок, жінки жінок і чоловіки чоловіків одночасно. Це вже така звичка не лише з okazji весілля, а взагалі практикована тоді, як зустрічні були в святковій одежі.

Вони, як і інші гості, несли в руках т. зв. дохід, — дарунок коровайний. Звичайно, багатіші давали цінніші дарунки: жінка — два-три калачі і медівник, а чоловік — курку і літру горілки. З тим добром поважною ходою зближались до весільного дому, і, переступивши поріг, поточищанським наріччям урочисто промовляли: “Славайсу Христу! Дай Боже здорово та щісливо почете скінчити, абисте дочекали ще правнуків дружити”. Це так до родичів молоді, які підходили на зустріч гостям і, сердечно вітаючи, запрошували сідати за застелений скатертю стіл. Весело минав час за балачкою доки мати молоді не принесла решета з зеленим барвінком. Наставала поважна тиша. Ставляючи решето з барвінком на стіл перед гостей, мати власноручно в’язала першу китицю барвінку і, подаючи її в руки найстаршої з жінок-плетунок, дрижачим голосом промовляла: Прошу вас на роботу, най Бог благословить! Жінка-плетунка відповідала: Благослови Боже і отець і мати своєму дитяти віночок зивати. Мама вірила, що нею зачатий віночок принесе щастя її доні в майбутньому новому житті, якого родичі своїм дітям з усього серця бажають.

По цих словах зачиналося мистецьке плетення віночка, який в день вінчання мав прикрашувати гарно поплетену голову молоді. Під час

цього гості, а в першу чергу подружки молодої, співали різних коровайних пісень, які своїм змістом стосувалися матері молодої або й самої молодої. От одна з них:

Вийсі, віночку, вийсі,
Ти, ненечко, гоноруйсі,
В червоні чоботи вбуйсі.
Добре дитя виховала,
Віночка дочекала.

А рано виряджали молоду до шлюбу, приспівуючи:

Та й перший раз молоденька,
Перший раз,
Поклонисі своїй неньці
Хоч сто раз,
Бо вони вже довгі літа чекали,
Нім сі твого поклону діждали...

Під цю пісню прибрана молода підходила до батька й матері, цілувала їм і старшим гостям руки, а з молодшими розцілювалася. При цій церемонії не обходилося і без рясних сліз, які звичайно молода в теплих обіймах матері, а то й сама мати, так щиросеречно проливали. Але бувало і безслізно.

Сироту виряджала до шлюбу прибрана на той час мати, а гості співали:

Ой, встань же ненечко до суду
Та й виряди своє дитя до шлюбу.
Як соловейка у зимі,
Не видно моєї неньки в сім домі.
Ой, рада б я, моя доню, злинүти,
Лиш не можү сирү землю двигнүти.
Ой, возьму я лопатоньку
Та й землицю згорнү,
Та я свою ріднү неньку
За ручку підойму.

Під такі й інші пісні та акомпаньямент музиків рушав весільний почот до церкви, супроводжуваний незвичайною кількістю дітей. Діти знали, що молода пара по шлюбі розкидатиме біля церкви цукор у кістках, роздаватиме медівник і різні ласощі. За час шлюбу музики строїли скрипки, бас і цимбали, щоб ще гучніше провести окремо молоду, а окремо молодого з їхніми гістьми до їхніх домів.

Це колись була така музика. В останні роки змодернізована оркестра Михася Шадного з саксофоном, клярнетом і флейтом славилася на всю околицю. Здібний музика Михась Шадний вивчив добре ноти, привчив своїх братів грати на різних інструментах і став безконкурентним. Часто-густо викликали його з оркестрою в інші повіти аж за Дністер. Він грав і до танцю і до співу. А людям цього й треба було.

Так молодого, як і молоду гості проводжали піснями з церкви аж додому. Перед воротами весь похід здержувався з піснею:

Ой, вийди, вийди
Ненечко, звитайсі,
Свого дитяти спитайсі,
Де ж твоє дитятко бувало.
Під райськими дверми шлюб брало.

Батько й мати або прибрані родичі підходили з калачами й сіллю до молодого чи молодої і благословили. Молодий або молода дякували за благословенство і, перебравши дари, входили з гістьми до хати на гостину — обід. Звичайно, гості не містилися в кімнатах. Тоді засідали за столи партіями на зміну, а літом розставляли столи зі стравами в stodолі або садку.

За чарочкою, яка кружляла з рук до рук, і за ситими й смачними стравами веселилися гості, приспівуючи різні веселі, жартівливі пісні:

Від саду до саду
Капусту садила,
Чому мене той не взяв,
Щом вірно любила.

Але взяв мене той,
Щом зроду не знала.
То за той перебір,
Щом перебирала.

**
*

Чи сюди, чи туди,
Не можу сі обернути
Черевом до біди.
А хоч сі оберну,
То не поцілюю,
А як поцілюю,
То на землю плюю.

**
*

— Моя мила чорнобрива,
За щожіс ні била?
Чи я тобі не зварив,
Хотіс не топила?

— Якіс топив, якіс варив,
Сиди дурню тихо,
Бо як встану, покушію,
Буде твое лихо.

**
*

Ой, пила, пила,
Чіпце згубила,
Прийшла додому,
Ще й мужа била.

Ой, била, била,
Вигнала з хати:
— Чому ти не йдеш
Чіпце шукати?

— Ой, куме, куме,
Літра горівки!
Шукайте чіпце
З моєї жінки.
Літра горівки,
Гелетка проса
Та най не ходит
Простоволоса.

Підсиченим вибагливими стравами, а ще й по чарочках, хотілося співати. І співали аж дозахрипу. А страви були неабиякі: свинячий студенець на часничку, душенінка, голубці, м'ясна юшка з тістом, капуста з м'ясом і т. д. — все те було варене в замащеній затулою, раніш напаленій печі, де страви без вогню пріли на м'якуш. Цю роботу довіряли вправним сільським кухаркам, що варили на всіх майже весіллях та інших okazіях.

По обіді заставляли столи солодкими пампушками, медівником і тоді кружляли пугарі з вином та пивом аж донесочу. Музики дрібненько сікли веселої коломийки чи інших танців, а розохочені пари витанцьовували з розмахом аж сорочки мокріли. Це так аж до підвечора. Підвечір приїздив молодий з своїми боярами по молоду, які співали перед хатою аж попросили в кімнату:

Ой, не сам я сюди зайшов,
Вода ні занесла;
Дівчина ні підмовила,
Охота ні знесла.

Кудам ходив, кудам ходив,
Всюди сі світило,
Та де я мав повернути,
Там сі загасило.

Та де я мав повернути,
Та де я мав сісти,
Та де я мав своїй любці
Всю правду повісти.

Зі співом входили до кімнати, де молода з своїм братом засідала головне місце, а довкруги бояри молодого. Як молода не мала брата, місце його займав прибраний брат із близьких свояків. Роля брата полягала в тому, що він "продавав" свою сестру молодому. Ті, хто були по стороні молодої, дуже прихвалювали її, а бояри молодого "ганчували", щоби молоду купити за дешеву ціну. Після довгого торгу і виплаті вторгованого, молодого й боярів гостили вечерою. Після вечері молода забирала своє віно: подушки, верені, торбу з калачами і т. д., а гості співали:

Ой, не плач же мій родочку за мною,
Лишаю ти дрібні сльози по столу,
А дрібніші забираю з собою.

**

Не плач, небого,
Що йдеш за нього,
Най плаче він,
Що бере біду в дім.

А як молода підходила до воза, щоб від'їхати з молодим до його дому, жалісно співали:

Ой, сідай, сідай кохане моє,
Вже ти не допоможе плакане твоє.
Штири коні стоя в возі,
Плакане ти не допоможе,
Бо ти вже моя, бо ти вже моя...

Зі співами під'їздили молодий, молода, бояри
й віз з вином до хати молодого, де перед хатою
також співали:

Отвори ненечко ліску,
Бо везем ти невістку;
Червону як калину,
Таку гнилу як кобилу.

Корову ти не здоїт,
Бо сі фоста боїт;
Хліба тобі не спече,
Бо їй з носа тече...

У хаті молода розкладала своє віно, застелювала постіль вереннями, подушками і всім, що з собою привезла. Приявні жартом потручували молоду і насмівалися з неї, що не вміє стелити, і жартували на свій спосіб. Відтак садовили її за стіл на пробу кушати січки, гарбуза, чи буде добра до їди, а вкінці вечеряти. Після вечері молода верталася до своїх гостей в домі родичів і вітала т. зв. пропій, наливаючи кожному чарку горілки, вина або пива. Подаючи чарку, з кожним розцілювалася, а гошені обдаровували молоду грішми, хустинами, збіжжям, приобіцювали свині, вівці, корову, поле та інше й співали:

На калиночці
Дві-три квіточці.
Стань сестричко перед мене,
Напийсі до мене
З повною повненькою,
З доброю доленькою...

Після пропою молода верталася знову до молодого, де її голову зав'язували в перемітку, приспівуючи при цьому:

— Ой піду я до попа,
Буду сі сварити:
Розвежи ми попе руки,
Годі з бідов жити.

— Молодая молодежи,
Не починай сварки:
Бери біду на шнурок,
Веди на ярмарки...

або:

Товаришко, товаришко,
Товаришко панно,
Чи так тобі як і мені
За дівоцтвом банно...

Поточищанське весілля давніше тривало кілька днів, а то й цілий тиждень. Гостювалися й веселилися напереміну то в молодій то молодого родичів, доки старчив запас весільних харчів і напоїв, бо гріх, щоб дари Божі змарнувалися.

**
*

Не менше цікавими від весільних були і похоронні звичаї, які відслонюють заслону на образі колишнього Поточища. Відома річ, що закон природи для всіх однаковий, життя людини обмежене і раніш чи пізніше старші, а то й зовсім молоді вмирають.

Розглядаючи похоронні звичаї, знайдемо цілу низку різниць не лише в окремих землях, але й в сусідніх собі селищах. Не маю на увазі дослі-

джувати тут різниці похоронних звичаїв, але хочу сказати коротко про поточанську давнину.

Бувало, вмре хтонебудь, дитина, дорослий, парубок, дівчина, чоловік чи жінка — першою була справа “вирядження” мерця на лаву. Звичайно, давніше в Поточищі сучасних т. зв. катафальків не знали. Мерця виряджали на лаву вздовж вікон. Вірування наказувало купати тіла померлих, щоби на страшному суді небіжчик з’явився в приличній чистоті. Звичай купання мерців тривав з давніх часів не лише в Поточищі, але і в інших селах. Цей звичай скасував у Поточищі парох о. декан Макогонський. Отже, мерців давно купали, прикликаючи до цього найбідніших у селі або старших сусідів, які ще незастигле тіло саджали в наповнений водою цебер. Після такої купелі слідувало дбайливе прибирання мерця. На тіла дітей вдягали найкращий одяг, який вони за життя носили або своячки чи сусіди шили наборзі, виручаючи в цьому матір. Тіла дорослих дівчат і парубків виряджали по-весільному як до шлюбу: заплітали коси, позолочували їх позліткою й насилали багато довгих биндів, а парубкам накладали на голову смушкову шапку з маленьким позолочуваним барвінковим віночком, нашитим по лівій стороні. Старі чоловіки й жінки заздалегідь приготвляли потрібне “на смерть”, яке за життя вживали лише в урочисті дні. Переважно жінки старали ще за життя гарну сорочку, намисто, обгортку “гоборткою” називану, перемітку, червоні чоботи на підковах, окрайку і т. д. — усе “на смерть”. Кожний господар мав за життя два подвійно зшиті ремінні пояси-“череси” до підперізування: вузьчий на дві пряжки для щоденного вжитку і широкий на три або чотири пряжки свя-

точний. Газди силою обставин були змушені колись уперізуватися такими чересами з подвійного ременю, бо в народній ноші не було кишень. Газди носили т. зв. портки з полотна і сорочку без кишень, а теперішніх блуз, курток і т. п. не носили. А треба було все мати з собою: кресало, губку, креміль, тютюн, паперці або люльку, ба й гроші в мошонці. Все те містили давніше в чересі, якого газда не покидався ніколи. Таким то, власне, святочним чересом уперізували небіжчика.

Молодих похоронювали в міських строях, які завелися в місце народної ноші так у жінок, як і чоловіків під кінець 30-тих років ХХ сторіччя.

Так прибраний небіжчик лежав до третього дня аж до похорону на вимощеній веренями і подушками лаві, біля котрої день і ніч у високих свічниках світилися свічки.

Крім звеличчування похорону похоронним служінням духовника, дуже важним було давніше т. зв. голосіння за померлим. Ця роля припадала найстаршій домашній особі жіночого роду. Чоловіки ніколи не голосили. Але траплялося, що не було кому з домашніх “голосити” за померлим і тоді найближчі свояки померлого наймали “плачку”, яка за малою оплатою (миску фасолі, бобу, муки, крупів і т. д.) по-мистецьки виконувала свою роллю. Найревніше голосити зачинали тоді, як задудніла труна під ударами клевця під час забивання віка цвяхами. Чим більше мистецьке було голосіння, тим більше розніжнювало серця учасників похорону, які не менш від плачки сердечно заливалися ревними сльозами, оплакуючи смерть востаннє супроводжуваного. Це було дуже важне для зацікавлених похороном, бо село відповідно оцінювало його: був гарний чи ні. Отже, не лише

душевні терпіння опечалених осіб, але й ефект похорону був браний до уваги. Наводжу кілька дослідливих прикладів, як голосили давно в Потоциці за померлими:

Діти за мамою:

“...Ненечко мої, доброто наша, правдочко наша. На кого нас покидаєте, звідки вас маєм візити? Обізвітсі до нас хоч словечком, бо ми не знаєм, що без вас робити маєм. Обізвітсі хоч ще раз до нас. Ненечко наші незабуті, порадо наші, правдочко наші, як вас будем забувати? Нащо ви нам таку прикрість зробили? Чогостисі загнівали? Та ви ніколи такі гонорні не були, щиросте наші. Нащосте нам таку кривду вчинили та й цілу обору засмутили? Ненечко наші, пташечко наші, вже нам зайшло сонце навіки. Хто нас буде чесати, хто нас буде заплітати, хто буде до нас так мило щебетати? Робітниче наші, газдине наші. Ви все казали: діти, я не буду вмирати, я вас не лишу сиротами. А ви нас так дурили, аби ми не плакали, абим ваше сердечко зболене не ранили...”

Діти за батьком:

“...Дедику наші, дедику, на кого нас бідних сиріт лишиєте, чо сі від нас забираєте, що ми без вас мем робити? Хто нам вас заступит? Та ми вам ніколи кривди не робили, ми вас шінували, слухали чемно. Навчіт нас дорогі дедику, бо ще газдувати не вмієм. Дедику, дедику! Хто нам буде сіяти, орати, хто нам буде в оденок класти? Дедику наші, робітнику наші, правдо наші, не покидайте нас бідних сиріт...”

Мати за донькою:

“...Донечко моя, серце моє! Посуньсі най лежу коло тебе. Ти донечко молода вмирати, книгіне моя, золото моє. Та я тобі вісіле гадала робити,

а не похорон, а ти мені таке вісіле зробила? Ти моє серце навіки зранила, зазультко моя пишненька, моя добренька. Чо не хоч і слова обізватисі? Ци я тобі яку кривду зробила? Коли прийдеш до нас, котрої неділі, котрого света, з котрої дороги маєм ті візирати? Дитиночко наша, гоноре наш, надійо наша!...”

Мати за сином:

“...Сину наш, дитино наша, нашос нам таке сумне вісіле зробив? Де ж твої бояри? Чомус нам не сказав котру невістков маємо кликати? Кнезю наш, сину наш, робітнику наш послушний, голубе наш добренький! Возми нас коло себе, бо нам без тебе не жити...”

За чоловіком-подругом:

“...Николо мій, газдо мій, нашос мене вдовицев лишив, супруго мій, доле моя, щасте моє, на когос ті сироти лишив? Хто буде тішитисі нашими сиротами, хто буде їх любити, кохати, пестити так, як ти їх пестив? Обізвिसі хоч ще раз до них та й до мене. Дивисі які вони сумні стоя коло тебе. Газдо мій, доброто моя, коли та й з котрої вулиці прийдеш ти до нас...”

За сестрою:

“...Сестричко моя, квіточко наша, чос так живо зівела. Тобі лиць бугти та й жити, а ти йдеш в сирү землю гнити. Глипни на дедю та й неню, ади, вони ледве на ногах стоя...”

(а як залишила сироти)

...на кого ці сироти лишиєш? Хто їм буде прати, шити та й маленькі головки мити? Вони ще такі дрібненькі, не будугт ті знати, памнітати. Встань сестричко, приголуб їх, якіс до тепер голубила, обізвисі до своїх ангелеток маленьких...”

Після похорону запрошувано учасників похорону на обід, якого виставність залежала від можливості обідодавця.

У першу ніч після похорону за старим звичаєм у кімнаті, де лежав на лаві небіжчик, залишали на столі миску з ложкою в страві і глечик з водою. Це для похороненого небіжчика, який, за віруванням колишніх поточищан, першої ночі обов'язково навідується додому.

У другій половині тридцятих років у Поточищі вже не "голосили" на похоронах вулицею від хати аж на цвинтар, лише в хаті біля небіжчика тоді, як більший гурт людей після праці зійшовся в домі жалоби.

Цікаве ще й те, що смерть дітей сповіщали двома меншими, а старших всіма дзвонами церковної дзвіниці.

До речі буде згадати, що самовбивців хоронено без паради і без духовенства в призначеному для них окремому місці на цвинтарі, не ставляючи на гробах ні хрестів, ані пам'ятників.

На старому поточищанському цвинтарі було визначене для самовбивців місце на краю старого цвинтаря. По докупленні і долученні поля до переповненого гробами старого цвинтаря, гроби самовбивців залишилися між старим і новим цвинтарями.

**
*

На тих самих цвинтарях, старому й новому, кожного року на Зелені Свята відправляв священик на гробах парастаси, які замовляли свояки і знайомі померлих. На парастас розкладали на гробі чотири гарно випечені калачі, кусок солонини

і шість яєць. З цього один калач належав дякові, а решта священикові. За часів пароха о. Базилевича замість яєць давали помаранчі.

На Зелені Свята відправлювано також урочисту панахиду над символічною, гарно прибраною терновим вінком з червоними маками, стрілецькою могилою. Упорядкуванням могили займалися поточищанські хлопці, а вінок сплітало поточищанське жіноцтво, зорганізоване в Філії Союзу Українок. Участь у кожнорічній врочистій панахиді брали всі мешканці Поточища громадно, від найменшого до найстаршого, вшановуючи тим пам'ять усіх Борців, що згинули у Визвольних Змаганнях за свій народ, за Україну.

**

Вся культурно-освітня праця, яка мала великий і безпосередній вплив на розвиток нашого села Поточище (раніше Поточищі, відтак Поточиська, тепер Поточище), зосереджувалася в поточищанській читальні Просвіти, а ще раніше в Народному домі. Перешкодою в розгорненні цієї праці був брак більшої домівки з відповідним улаштуванням, яка могла б обслужити наше доволі велике село. На побудування такого будинку, де могла б приміститися читальня Просвіти й інші об'єднання, мешканці Поточища не могли спромогтися з причини їхнього невідрадного матеріального положення. Це і заставило їх узяти до уваги численну поточищанську еміграцію за океаном, передусім у Канаді.

Після Першої Світової Війни і Визвольних Змагань українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу, багато українців ви-

емігрували з краю з політичних й економічних причин. У той час і з Поточища виемігрувало багато поточищан, переважно до Канади.

Покидаючи наше рідне село, залишили в ньому невеличкий двокімнатний Народний Дім, вибудований в першій половині 1910 р. В тому Народному Домі приміщувалася кооператива споживчих товарів, яка мала свою філію в домі С. Савіцького напроти церкви. В сусідстві тої філії залишили й площу, призначену під будову будинку читальні Просвіти. Цю будову почали ранньою весною 1914 р. Саме тоді, коли на фундаменті вибудовано половину мурованих стін, вставлено дубові одвірки і футрини до вікон, вибухла Перша Світова Війна і будова припинилася з причини покликання дорослих мужчин до австрійського війська і браку можливости набуття потрібного матеріялу для закінчення будови.

Сталося, що боева лінія була над Дністром, у смузі якої було й наше село Поточище. Мешканців Поточища евакуовано з села, а в селі розташувалися і розгосподарилися по-воєнному боеві частини австрійського (мадьяри й чехи) і німецького війська. Вони то розібрали зовсім розпочату будову читальні Просвіти, забираючи камінь з мурів на поправу дороги, а дерево на покрівлю стрілецьких ровів. Протидіяти цьому ніхто не смів, бо військова влада вважала таке явище як вороже й ліквідувала його масовим вішанням невинних людей. Особливо мадьяри, які пашіли ненавистю до українців і в той час багато українців вивішали публічно в різних місцевостях.

Після Першої Світової Війни сельчани Поточища приступили до поновної будови, яка пиняво посувалася з браку фондів на ту ціль. Саме в

той час з Канади до села вернувся, між іншими, Михайло Винницький, який вручив будівельному комітетові 500 доларів, зібраних між сельчанами-емігрантами в Канаді й Америці. Будова пішла вперед в 1926 р. тоді, коли найбільше число сельчан виемігрувало з села до Канади. З листування з рідними в селі довідалися, що будова закінчилася. З листів від учителя Олекси Іваночка, сельчани-емігранти довідалися, що будинок рішуче замалий. В будинку читальні Просвіти згуртувалися: Сільський Господар, Молодече Т-во, Дитячий Садок, Т-во Відродження, Союз Українок, Молочарня, кооператива Згода, Драматичний Гурток тощо. Отже будинок читальні Просвіти в Поточищі треба поширити.

В неділю, 21 листопада 1937 р. Стефан Ємчук, В. Ємчук і С. Савчинський перевели перші організаційні збори в Судбурах, на які прибули 45 поточищан-емігрантів і заявили за зорганізуванням допомогового селові товариства під назвою: **Філія Просвіти Поточища в Судбурах**. Обрано управу і рішено платити 50 центів місячної вкладки. Крім цього, рішено негайно перевести збірку 500 доларів і вислати Управі Читальні Просвіти в Поточищі на поширення читальняного будинку.

Філія читальні Просвіти Поточища в Судбурах розпочала живу діяльність: повела широке листування з організаціями в селі, гімназією Рідної Школи в Городенці й чільними особами в краю, сельчанами в Канаді й Америці, переводила часті сходи і збори членів з доповідями, відчитами і рефератами. У висліді переведених збірок зібрано біля 400 доларів на поширення читальняного будинку в селі і 85 доларів для гімназії Рідної Школи в Городенці. Гроші для гімназії сель-

чани-емігранти втіли вислати та не довелося їм переслати зібраних грошей на читальняний будинок у селі, бо вибухла Друга Світова Війна.

На скитальщині опинилися 72 сільчани. Філія Читальні Просвіти Поточища в Судбурах вислала їм цілу низку харчових посилок, подбала щоби спровадити їх до Канади, що до певної міри й зроблено. За почином судбурської філії зорганізувалися й сільчани у Віндзорі, поспішаючи з допомогою нашим сільчанам на скитальщині. Не залишилися позаду й одиниці — сільчани в Торонті, висилаючи харчі й афідавіти в Європу нашим скитальцям.

Оце малий причинок Філії Читальні Просвіти Поточища в Судбурах до цієї книжки про наше село.

Радіємо, що прийдешньому нашому поколінню залишимо в спадщині дещо з бувальщини рідного села, якого назва вдавнину була Поточищі, опісля Поточиська, а тепер советська влада переіначила на Поточище.

**
*

З уваги на нестачу фотознимки, яка затратилася, подаю список Управи Філії Просвіти Поточища в Судбурах і її приявних і неприявних членів на перших Загальних Зборах цієї філії, які відбулися правдоподібно 21 листопада 1927 р. в Судбурах:

Семен Савчинський — фінансовий секретар, Анна Курилів — заступник голови, Василь Ємчук — голова, Стефан Ємчук — прот. секретар, Франко Підзамецький — скарбник. Це управа.

Члени: Софія Матейко, Анна Пушкаренко, Софія Парчевська, Іван Парчевський, Марія Підвербецька, Катерина Підзамецька, Василь Підвербецький, Дмитро Буджак, Володимир Підзамецький, Франко Маслянка, Катерина Процюк, Василь Марянський, Василь Курилів, Василь Підзамецький, Стефан Семенюк, Дмитро Буджак, Михайло Процюк.

На долівці сидить синок М. і К. Процюк — Славко.

На знімці бракує: Д. і О. Матейко, П. і М. Данчук, В. і О. Юськів, Т. Матейко, Ф. Ємчура, С. Срайко. Я. Федак, Н. і К. Данчук.

Цей список я одержав від Стефана Ємчука-Скадка.

Денис Гевко

180030

ERM
5
25